

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2020. november–december

BARTA Ágnes
KOZMA András
MÉSZÁROS Martin
RUBOLD Ödön
SZŰCS Nelli
TRILL Zsolt
TÖRŐCSIK Mari

Rómeók és Júliák

Trianoni színészsors

Búcsú Szöcs Gézától

decemberi műsorral, előadás- és programajánlójával

Paulay Ede – A jellem előállítása • **Lovestory** – Shakespeare klasszikusa a Nemzeti Színházban, filmen • **Generációk harca?** – színészpárok élménye és véleménye • **Premiergaléria** – Forró mezők • **Nézőpontok** – Bazsányi Sándor és Falusi Márton írása • **Előadás-ajánló** – Tizenhárom almafa, Fodrásznő, A kassai polgárok, Házasság Palermóban, Déryné ifjasszony, Rejtő dekameron, Sára asszony, Leánder és Lenszirom • **Színház-történet** – Dajka Margit útja Nagyváradról Pestre

Isten éltesse a 85 éves Törőcsik Marit!

Huszonkét évvel ezelőtt, 1998-ban játszotta utoljára a Nemzeti Színház Shakespeare Rómeó és Júliáját. A dajka szerepében Törőcsik Mari láthatta a közönség, aki 1971-ben Júliát alakította ugyancsak a Nemzetiben. Száz évvel korábban, 1871-ben Paulay Ede is színre vitte a veronai szerelmesek tragédiáját. A Nemzeti Színház korszakalkotó igazgatója és rendezője így írt: „A shakespeare-i alakok előállítására csak valódi művészek képesek. . .” Mint Törőcsik Mari – tehetjük hozzá mi. . .

A képen: Törőcsik Mari (a dajka), Gregor Bernadet (Júlia) és Drahotă Andrea (Capuletné) | fotó: Ilovsky Béla, MTI

Paulay Ede

A jellem előállítása

A drámai egyén, melyet a színésznek elő kell állítani, a független fantázia szüleménye. A művészi alakok oly lények, kik egy magasabb világrendhez tartoznak, s a szellemi világ törvényeinek hódolnak.

E magasabb eredetet látnunk és éreznünk kell akkor, midőn ez alakok szemünk előtt megjelennek. A színész előadásában tehát a valóságosak és eszményiségnek át kell egymást hatnia; azaz: legyen az előállított jellem *szép és igaz*: de sohase legyen *csak szép* vagy *csak igaz*, mert a művészetben e kettő egymást nem nélkülözheti. A mondottakból kitetszik, hogy a színész feladata a különböző drámai jellemekkel szemben háromféle. A költő jellemei vagy teljes összhangban egyesítik magukban az eszményt és egyénit, azaz: a *szépet és igazat*: vagy túlságosan hajlanak egyik vagy másik felé; azaz vagy túlnyomó bennök az eszményies, légies elem, vagy túlnyomó a valódi, hétköznapi élet felé hajlás.

Az első esetben a színész feladata: hogy a költő céljának egészben megfeleljen, és annak hű magyarázója legyen. Ez esetben a színész a költőhöz emelkedik, midőn az általa alkotott képzeleti alakot megtestesíti. Ez a színészre nézve a legszebb, de legnehezebb feladat. A shakespeare-i alakok előállítására csak valódi művészek képesek éppen azért, mert e jellemekben az eszményi az egyénivel legszorosabban ölelkező: az előadóban valóságos teremtmény feltételezések, mellyel az ideális és mégis oly élethű embereket megtestesíthesse.

A második esetben, midőn t. i. a költő alakjaiban a *szép és igaz* közti egyensúly úgy van megzavarva, hogy az túlnyomólag az eszményi felé hajlik, ha gyökerei hiányzanak, melyek által a valóságból életet szívhatna: akkor a színész kötelessége az eszményi elemet egyéni életrevalósággal pótolni, a túlnyomó szónoki pátoszt valódi emberi testbe öltöztetni, és így a két elem közti egyensúlyt helyreállítani.

Ellenben a harmadik esetben, midőn a drámai jellemben az egyéni elem kerekedik felül, és minden eszményiséget megsemmisít: akkor ismét a színész tisztázza a költő hétköznapi alakjait megnevelni, azoknak bizonyos költői emelkedettséget adni.

E két utolsó esetben nehezebb feladat az üres pátoszt és szónoklatot művészi tartalommal és igazsággal betölteni, mint a közönséges életből vett alakoknak eszményi színezetet kölcsönözni; mert amahhoz alkotó erő szükséges, emehhez egy kevés költői érzés is elegendő; pedig ez magában soha sem fog önálló művet alkotni.

Részlet a Színészelmélet című írásából

Paulay Ede 1863-tól volt a pesti Nemzeti Színház tagja, 1878-tól haláláig, 1894-ig igazgatója. 1871-ben rendezte meg a Nemzetiben Shakespeare tragédiáját, a Rómeó és Júliát.

6

„HATÁSSAL ADTÁK”

A Rómeó és Júlia magyar színpadi karrierje 1844-ben a Nemzeti Színházban kezdődött. Nem ez volt a legnépszerűbb, legtöbbször színre vitt Shakespeare-dráma (hanem a Lear király), de a korszakos nagy alkotók mind megrendezték a veronai szerelmesek történetét. Shakespeare lovestoryja a Nemzeti színpadán – Gajdó Tamás írása.

12

RÓMEÓ ÉS JÚLIA – 1983

„Sík Ferenc dinamikus előadást tervezett. Cserhalmi György használta a »lefúrt lábú színészet« kifejezést arra, amit ő elavultnak gondolt. Na, itt ilyen nem volt! Az egész előadás mozgalmas volt a forgószínpaddal, a tömegjelenetekkel, a vívásokkal, mintha egész Verona életre kelt volna.”
(Rubold Ödön)

30

PORTRÉ: KOZMA ANDRÁS

„Ha megismered önmagad, akkor te – mint a nagy egész része – az egészre is hatni tudsz. Ez a belső útkeresés számomra nem köldöknézést jelent, hanem a világ működésének, lényegének a kutatását. Engem ez foglalkoztat leginkább a színházban.” (Kozma András)

37

„VISSZA KELL MENNEM”

Menni vagy maradni? Ez a kérdés merült fel Trianon idején az elszakított területeken működő színészekben. Az anyaországi karrier azonban az otthon sikeres és tehetséges színészek számára sok buktatót rejtett. A nagyváradi Dajka Margitnak sikerült befutnia.

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2020. november–december

Ingyenes időszaki kiadvány
VIII. évfolyam, 3. szám

Főszerkesztő:

Kornya István

A szerkesztő munkatársa:

Görömbölyi László

Fotó:

Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:

Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat: Kónya Ábel

Korrektúra: Lukácsy György

Címlap:

Sztankay István és Törőcsik Mari a Nemzeti Színház 1971-es Rómeó és Júlia előadásában (MTI-fotó, Keleti Éva)

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:

Hétköznap 10–18 óra, hétvégén 14–18 óra között,
illetve az előadások kezdetéig. Ha nincs előadás,
vasárnap zárva.

jegyrendelés: jegy@nemzetiszhaz.hu

www.nemzetiszhaz.hu

Nyomdai előkészítés: Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda: Crew Kft.

Megjelenik 7000 példányban

Médiaajánlat: 30/508-4711

Lapzárta: 2020. november 20.

Az Isten ostroma, a Körhinta, az Éden földön,
a Tóth Ilonka, A föltámadás szomorúsága,
az Egri csillagok

című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

11

16

20

25

29

43

7

Fókusz: Rómeó és Júlia
„Hatással adták” // Shakespeare
szerelmesei a Nemzeti Színház
színpadán

11

„Egyelőre halálos izgalom tölt
el...” // Törőcsik Mari

12

„Ez a Mercutio és Tybald című
darab” // Rubold Ödön

14

„Ki lobbantotta lángra ősi
harcunk?” // Barta Ágnes és
Mészáros Martin

15

Szerelmes tekintet a színpadon
// Szűcs Nelli és Trill Zsolt

16

A halállal is dacol / Shakespeare
klasszikusa a gyöngyvászonon

20

Premiergaléria

Forró mezők

22

Nézőpont

Falusi Márton: A látszatokban
bővelkedők

23

Bazsányi Sándor: Porba fojtva

24

Előadás-ajánló

Tizenhárom alfa, Fodrásznő,
A kassai polgárok, Házasság
Palermóban, Déryné ifjasszony,
Rejtő dekameron, Leánder és
Lenszirom

32

Portré

Beszédes csendek, néma
üzenetek // Kozma András

39

Színház-történet

„Vissza kell mennem” / Dajka
Margit trianoni története

42

In memoriam

Búcsú Szűcs Gézőtől

44

Kiállítás

Ahol felépült az első Nemzeti
Színház

46

Bánk bán maraton

Dráma, opera, osztályterem

45

A Nemzeti hírei

Könyv

Olvasnivaló színház

49

Programajánló

Váltson bérletet!

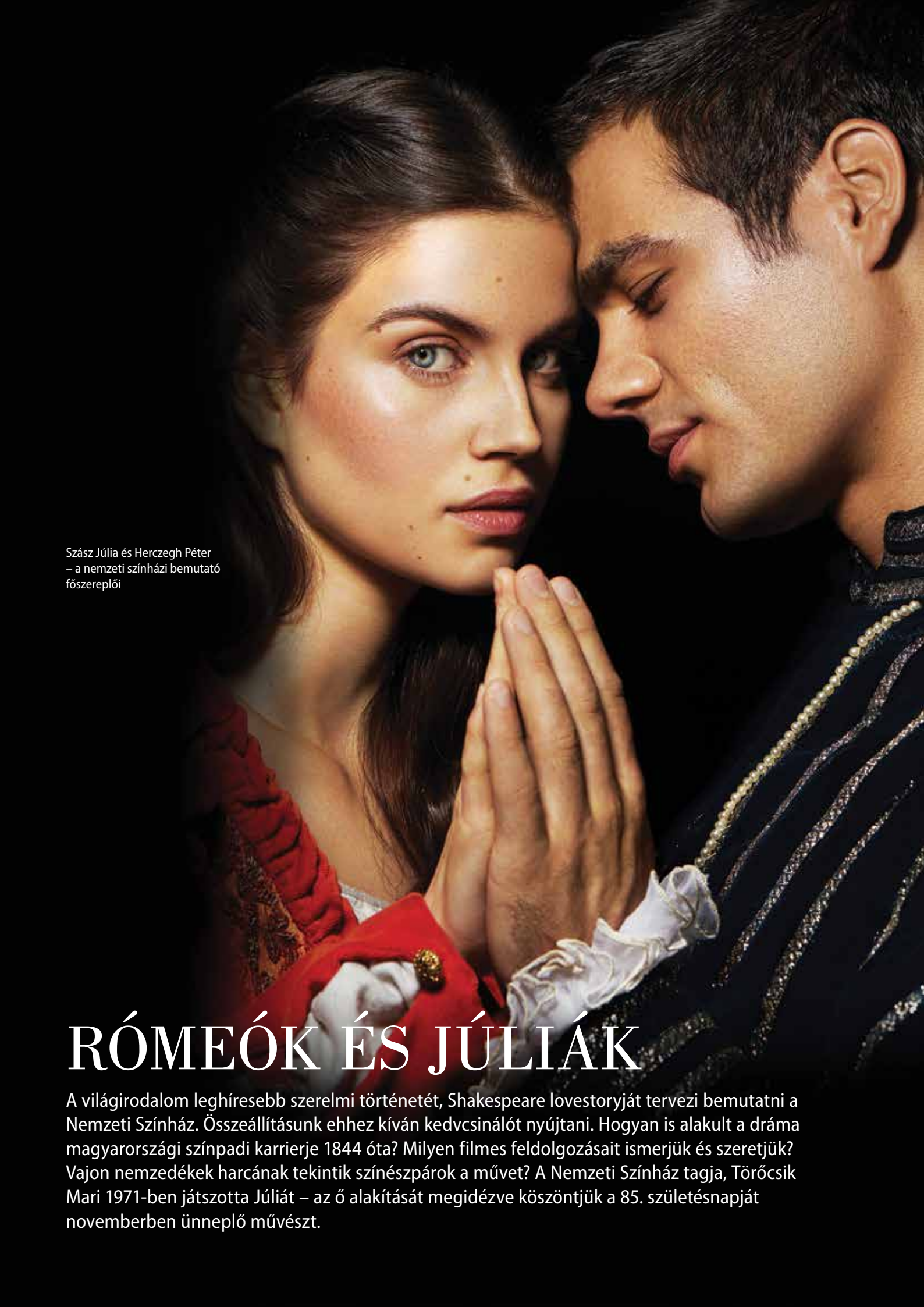
52

Havi műsor – december

54

Folyóirat

Szcenárium

Szász Júlia és Herczegh Péter
– a nemzeti színházi bemutató
főszereplői

RÓMEÓK ÉS JÚLIÁK

A világirodalom leghíresebb szerelmi történetét, Shakespeare lovestoryját tervezi bemutatni a Nemzeti Színház. Összeállításunk ehhez kíván kedvcsinálót nyújtani. Hogyan is alakult a dráma magyarországi színpadi karrierje 1844 óta? Milyen filmes feldolgozásait ismerjük és szeretjük? Vajon nemzedékek harcának tekintik színészpárok a művet? A Nemzeti Színház tagja, Törőcsik Mari 1971-ben játszotta Júliát – az ő alakítását megidézve köszöntjük a 85. születésnapját novemberben ünneplő művészt.

Az első Júlia

Lendvayné Hivatal Anikó színpadi egyéniségéhez tökéletesen illett ez a szerep – írta a kritikus 1844-ban, aki a Rómeót alakító férj, Lendvay Márton játékaról azonban fenntartással szól: hidegen alakította a szerelmes ifjút, ráadásul a szöveget sem mondta hibátlanul.

„HATÁSSAL ADTÁK”

Shakespeare szerelmesei a Nemzeti Színház színpadán

William Shakespeare *Rómeó és Júlia* című tragédiáját viszonylag későn, csak 1844. április 17-én vitték színre Pesten az 1837-ben átadott Nemzeti Színházban. Ennek az volt az oka, hogy 1793-tól a német Christian Weisse átdolgozását játszották a magyar társulatok; annak pedig nem volt sok köze az eredetihez. A Magyar Tudományos Akadémia 1831-ben lefordításra ajánlotta az eredetit, s 1839-ben a Külföldi Játékszín XVII. kötetében meg is jelent Náray Antal magyarítása. Ez a változat azonban soha nem került színre, a színház Gondol Dániel munkáját mutatta be.

Sikeres Júliák

A mű első nemzeti színházi előadásán a reformkor ünnepezt színész-párja lépett fel – Lendvay Márton volt Rómeó, Lendvayné Hivatal Anikó, aki jutalomjátékaul választotta a színjátékot, pedig Júlia. A Honderű című szépirodalmi és divatlap hosszabb bírálatot közölt az estéről, megállapítva, hogy „*talán egyetlen műve sincs e nagymesternek, a*

tiszta poézis dús erétől annyira át meg áthatott, mint ez”. A kritikus elsősorban Lendvayné dicsérte, akinek színpadi egyéniségéhez tökéletesen illett ez a szerep. Lendvay játékaról azonban fenntartással szól: hidegen alakította a szerelmes ifjút, ráadásul a szöveget sem mondta hibátlanul. Érdekes, hogy Lendvay, noha egy évtizeden át játszotta a szerepet, később sem vált ideális Rómeóvá. Az 1847. július 8-án megtartott előadásról szóló beszámoló szerint a mű legszebb helye, a harmadik felvonásbeli szerelmi párbeszéd, mely „*e nemben a világköltészet elsőrangú csillagának tartatik*”, teljesen hatástalanul hangzott el.

Ennek ellenére – ahogyan Bayer József *Shakespeare drámái hazánkban* című, 1909-ben kiadott művében megállapította –, a *Rómeó és Júlia* „*állandó hatással adták évtizedeken át*” a Nemzeti Színházban.

Ha Shakespeare remekének nemzeti színházi pályafutását kutatjuk, különös előadásra figyelhetünk fel: az 1856. január 16-án a „nagy” Fancsy Lajos leánya, Fancsy Ilka életében először, s rögtön Júlia szerepében lépett színpadra. Salamon Ferenc, a korszak jeles kritikus a előadásról szóló írásában nem szorítkozott pusztán a szereplő színé-

Bajor Gizi Júliája

Kosztolányi Dezső a Pesti Napló hasábjain így írt Bajor Gizi alakításáról: „Az ő Júliája egy szerelmes gyereklány, aki a játék végén mérget iszik, akárcsak azok a polgári iskolai növendékek, kiknek rövid tragédiáját a napihírekben olvashatjuk. A szerepnek ezt a felfogását, mely az alakot egyszerre közelünkbe hozza, csak helyeselni lehet. (...) A hősnő törekény és finom alakja, kedves és tétova idegessége gyengéden színezi alakítását. Alaphangban értékes, színésznői lelemény tekintetében pedig gazdag az a jelenet, melyben Júlia megismeri kedvesét: egy gyermek bábész érdeklődésével néz rá, mint valami újra, mely izgatja, és immár dacosan, elszántan, tapasztalat híján bírálat nélkül adja magát oda, azzal a komorsággal, mellyel a fiatalság a sorsot fogadja.”

szek jellemzésére, örökérvényű megállapításokat tett a színház klasszikus műsoradarbjáról: „*Júlia elsőrangú művésznőt követel a hű megtestesítésre. A külső bájak, a szép testalkat és kellemes csengő hang mind igen szükségeselek a szerepben, de nélkülözhetetlen, hogy a művésznő minden indulatot és eszmét, mit a költő a szerepben kifejezni akart, híven tolmácsoljon.*” Fánecsy Ilka ekkor azonban még csak szépségével hódított. Igaz, hogy fiatalsága, természetes bája Egressy Gábort egészen meglepő gondolatokra vezette: „*ha színigazgató volnék, e Juliát mindig kislányokkal játszatnám, kik még soha nem voltak színpadon. A természet kebléről kölcsönözném őket közvetlenül. Csak hogy egy vagy fél évvel még időseknek kellene lenniük, mint a kis Ilka.*” (A színésznő éppen, hogy betöltötte 14. évét.)

Rómeót Fánecsy Ilka későbbi férje, ifjabb Lendvay Márton alakította. Az ő játéka sem tetszett Salamonnak, s a huszonhat éves ifjú szavalását édesapjához hasonlította. Ugyanakkor elismerte szorgalmát és „ügyekezését”.

Ebben a kritikában Salamon azt is megjegyezte, hogy Rómeó „igen nehéz szerep; a gyermekesség és férfiaság igen csodásan vegyül össze” benne. Mivel ezt a kettősséget kevés színész tudta a színpadon hitelesen érzékelteni, inkább emlékezetes Júlia-alakításokat jegyzett fel a színház-történet.

Például Márkus Emíliaét, aki 1877. október 22-én játszotta először – ekkor már Szász Károly fordításában – ezt a szerepet a Nemzeti Színházban. Ő is Juliaként mutatkozott be a közönségnek. Partnere a Nemzetiben Nagy Imre volt. A premier remekül sikerült, ezt az a kritika is bizonyítja, mely 1877. október 28-án jelent meg a Petőfi Társaság Lapjában: „Az erkély-jelenetben nem használta a szokásos fogásokat; természetesen, s mégis annyi szenvedéllyel vallotta be szerelmét Rómeónak, hogy a közönséget meglepte és elragadta.”

Régi fiú, új leány

Huszonkét évvel később, 1899. december 19-én – harminckilenc évesen – még mindig Márkus Emília volt a Nemzeti Júliája, s a társulat ifjú hősszerelmese, a huszonhárom éves Beregi Oszkár kapta meg Rómeó szerepét. A Pesti Napló kritikusa, zilahi Kiss Béla szerint Beregi „*Rómeójával alapos reményekre adott foglalt. Van szenvedélye, amely mély is, szárnyal is, de még nem biztos abban, ami a színészkedésben mesterség.*” (1899. december 20.) Az „alapos remények” valósággá váltak, Beregi Rómeóját legjelentősebb színpadi alakításai között tartották számon. Juliát 1905-től – jóval kevesebb sikerrel – Paulay Ede leánya, Paulay Erzsí alakította.

A Nemzeti Színházban 1918. június 7-én új Júlia tűnt fel – Bajor Gizi lett Beregi partnere. A színésznő először játszott klasszikus műben. A Budapesti Szemle kritikusa, Voinovich Géza így méltatta Bajor szerepformálását: „*Ez a Júlia fiatal, s hangjában néhol a szenvedély forrása látket. A régi realisabb szerepek árnya nem tűnt el mindenütt, a versek sokszor felbomlottak; de a játék néhány helyütt szép, sőt megkapó. Kivált az első felvonásban, mikor tánc közben meglátja Rómeót, szeme rajta feledkezik, kiesik a tánc üteméből, tekintete őt keresi, s el-elkésik a tánc figuráinál.*” Bár a kritikus nem említette, de ez az ötlet bizonyára Hevesi Sándor rendezőtől származott, aki nemzeti színházi működése során Shakespeare csaknem valamennyi művét színpadra vitte.

Noha a *Rómeó és Júlia* sikerét alapvetően meghatározta a két főszereplő egyénisége, a 20. század első felében egyre fontosabbá vált a rendező személye. Amikor Németh Antal 1940. május 11-én színpadra vitte a darabot, lakonikusan így fogalmazott a Színházi Magazinban: „*A Nemzeti Színház mostani Rómeó és Júlia előadása a régebbi*

Oscar Beregi
a „Rómeo.”

3151.
Fotó v. Louis Blumenthal
Berlin & Leipzig 1910

Phot. Becker & Meiss

tapasztalatok eredményeinek összefoglalása. Annyiban hoz újat, hogy nem követi a színpadi átdolgozók és rendezők mindenáron, csak azért is egyéni, eredeti erőszakoló tevékenységét, hanem, iparkodik összegezni mindazt az eredményt, ami az eddigi munkákban bevált, hasznosnak bizonyult.” A kritikusok nem lelkesedtek maradéktalanul Szeleczky Zita és Szabó Sándor játékáért, de azt megállapították, hogy a rendezés kiváló. „Szenzációsak a színpadi képek, a kosztümök s a világítási hatások” – írta Egyed Zoltán a Film, Színház, Irodalom című lap 1940. 19. számában. Míg Schöpflin Aladár a Nyugat 1940. június 1-jén kiadott számában ezzel zárta színházi beszámolóját: „Legjobb az egészben Németh Antal rendezése; nagyobb egyenetlenség nélküli, jól átgondolt munka. Szépek a kora reneszánsz díszletek is.”

Eltűnt a Nemzetiből

Furcsa, hogy a *Rómeó és Júlia*t egy évszázadon át ott találjuk az ország első színházának műsorán, a második világháború után azonban hosszú ideig nem adták elő. Bárdos Artúr 1946-ban a Belvárosi Színházban rendezte meg Shakespeare tragédiáját, majd 1953. május 18-án a Nemzeti legfőbb vetélytársa, a Madách Színház mutatta be. A művet Pártos Géza rendezésében, Mészöly Dezső új fordításában, kettős szereposztásban vitték színre, s évekig műsoron maradt. Mindenki Tolnay Klári és Darvas Iván játékára emlékszik; de Váradi Hédi, Ladányi Ferenc, Bárdy György és Gábor Miklós is részese volt a páratlan siker-

Beregi Oszkár Rómeója

A Nemzeti Rómeója 1902-ben valódi szerelemet gyújtott. Isodora Duncan amerikai táncosnő, a modern táncművészet megújítója később bevallotta: „A Nemzeti Színházban Rómeót játszották, s én halálisan beleszerettem a gyönyörű hangú, nagyon szép magyar színészbe.” Az idős Beregi Oszkár később így emlékezett a viharos pesti együttlétükre: „Ezen az éjszakán az akkor huszonnégy éves leány csak tizennégy volt, mint Rómeó Júliája, és a huszonhat éves fiú tizenhat, mint Júlia Rómeója. Két boldog gyereke ember boldog találkozása, két pillangó elvakultan repült egymás lángjába, de szívük olyan forró volt, olyan tüzes, hogy a láng nem árthatott nekik.” Isadora Duncan is Shakespeare-re hangolva emlékezett rövid és boldog magyarországi együttlétükre: „Rómeóval néhány napra elmenekültünk vidékre, ahol ismét a parasztházban szálltunk meg. Először tapasztaltuk meg annak örömét, hogy az egész éjszakát egymás karjaiban tölthetjük, és átéltem azt a felülmúlhatatlan gyönyört, hogy hajnalban felébredve a hajam az ő illatos feketefürtjeivel fonódik össze, miközben átkarol.”

Az 1907-es felvételen Beregi berlini Rómeója látható. A színész 1907 és 1910 között a jeles német rendező, Max Reinhardt színházában, a berlini Deutsches Theaterben játszott.

nek. Ezt követően Shakespeare klasszikus alkotását Ruttkai Évával és Latinovits Zoltánnal a Vigaszínház tűzte műsorára; 1963. január 17-én volt a bemutató.

A Nemzeti Színház társulata csak 1971. február 26-án játszotta el ismét a *Rómeó és Júliát*. A bemutatót Major Tamás rendezte, a főszerepeket Töröcsik Mari és Sztankay István alakította. A kritikusok szokatlan heveségű bírálatukban elsősorban a rendezői elképzelésről vitáztak, hiszen Major szakított azzal a hagyománnyal, amely a szerelmi történetet, a két család végzetes ellentétét állította a középpontba. De az előadáshoz szorosan kapcsolódó látványvilágot is mellőzte. A nézők hiába keresték a veronai palota erkélyét – helyette a puritán színpadon veszthelyszerű emelvény magasodott. Rómeó nem öltötte magára a rövid zekét és a testhez tapadó szűk nadrágot, s Júlia sem viselt korhű kosztümöt. „A jelmezek Júliát szépségétől fosztják meg, Rómeót férfias megjelenésétől” – írta Hámosi Ottó a Film, Színház, Muzsika című hetilap 1971. március 6-án kiadott számában. Major igyekezett minden sallangtól megszabadítani az előadást, s a drámát a modern színház formanyelvén vitte színre. Major legfőbb újításait Koltai Tamás így jellemezte: „Mit adott romantika és naturalizmus helyett? Politikai színházat. Miről szól Major Rómeó és Júliája? Pontosan arról, amiről Shakespeare-nél: két szerelmes halálát okozza a családi viszály. Ez a családi viszály Majornál nem magánháború, hanem társadalmi válság.” (Színház, 1971. 6. szám)

Politika helyett szenvedély

A közönség azonban nem politikai színházra vágyott, s jobban szeretett volna szenvedélyes, átélt színészi játékkal azonosulni. Több bíráló úgy vélekedett, hogy szereposztási tévedés történt. Ugyanakkor azt is

Jelenetről jelenetre

„...Júlia nem mozdul Rómeó mellől, hagyja, hogy távozzék a barát. Könnyes szemekkel nézi férjét, meglátja kezében a mérgegyüveget, utánakap, hátha még van benne annyi, hogy neki is elég. Csalódottan veti félre, zokogva csókolja Rómeót. Künn közeledik a zaj, már az ajtóhoz érkezett az őrség. Júlia kitépi Rómeó törét, s elcsitult zokogással, mint aki már belekóstolt a halálba, szívébe szúrja, és Rómeó mellére esik.” Részlet Németh Antal 1940-es rendezésének jelenetről jelenetre megörökített leírásából. A később jeles erdélyi színházpedagógus, Szabó Lajos a Nemzeti dramaturg-gyakornokaként kapta ezt feladatként a tudós rendező-igazgatótól.

A képen Szabó Sándor és Szeleczy Zita
| fotó: Wellesz Ella

elismerték, hogy Töröcsik Marinak és Sztankay Istvánnak is voltak emlékezetes pillanatai.

Amikor egy évtizeddel később, 1983. április 8-án ismét elővették a Nemzeti Színházban a színjátékot, nem a rendezői színház elismeretéseért vívott harc jegyében tették. A helyét kereső Nemzeti – Vámos László igazgató vezetésével – éppen arra készült, hogy a népszínházi eszme szolgálatában újítsa meg repertoárját és játéksztílusát. Ennek szellemében Sik Ferenc rendező a nagyvonalú térkezeléssel, a filmes áttűnéseket idéző színpadi képekkel, a tömegjelenetek és a meghitt párbeszéd dinamikusan váltakoztatásával vérbő, lendületes produkciót hozott létre. Ebben a mozgalmas, minden részletében megkomponált előadásban azonban a színészek egyéni alakításaira mintha kevesebb gondot fordítottak volna. A kettős szereposztás tovább nehezíthette az elmélyült munkát. Júlia szerepében Kubik Anna és Peremartoni Krisztina, Rómeóban Kalocsay Miklós és Mácsai Pál lépett színpadra. Később Kovács Adél és Funtek Frigyes is játszotta a világirodalom leghíresebb szerelmespárját. Az előadásban azonban csak Bubik István aratott átütő sikert. Minden kritikus megemlíttette, hogy Mercutioja kivételesen nagy színészi teljesítmény.

Júliából dajka

Tizenöt évvel később Iglódi István rendezte meg Shakespeare egyik legismertebb alkotását a Nemzeti Színházban. Iglódi benne volt a

Major-féle, 1971-es előadásban – az 1998. január 30-án megrendezett bemutató után mégsem ezt hangsúlyozták a kritikusok, hanem azt, hogy az 1996-os szolnoki produkció újrendezéséről van szó. Nemcsak az azonos díszlet kapcsolta össze a két előadást, hanem a Dajkát megszemélyesítő Töröcsik Mari is. A színjáték hangulata kicsit a második világháború előtti színházi világot idézte. Erről Magyar Judit Katalin írása számolt be 1998. február 2-án a Népszavában: „*Iglódi István [...] rendezését szeretni fogja a Nemzeti Színház közönsége, gyerekektől a nagyszülőkig. Az előadás kedves humort és derűs életszeretetet sugároz, romantikus szerelmi története illedelmesen erotikamentes, látványos vívőjelenetei, s a végzetessé váló történet mesefűzése fokozza az izgalmakat.*” Bár a bírálók többsége nem volt elégedett a főszereplőkkel, Magyar Judit Katalin kedvesen méltatta őket: „*A büszke szépségű Gregor Bernadett okosan nem erőlteti magára az alkatától távol álló szende fruska szerepét. Júliája naiva helyett asszonyosan érett, mélybarna hangú tragika. Széles Tamás tehetségesen él természetes adottságaival: szeretni való, kamaszosan érzelmes Rómeót formáz.*”

A Rómeó és Júlia eladástörténetét bizonyára befolyásolta Leonard Bernstein 1957-ben bemutatott *West Side Story* című musicalje, Franco Zeffirelli 1968-ban készült Oscar-díjas játékfilmje és a 2001-es Gérard Presgurvic-musical. Mégis érthetetlen, hogy ismét huszonkét évet kellett várni, hogy az eredeti Shakespeare-darab színpadra kerüljön a Nemzeti Színházban.

GAJDÓ TAMÁS

| a külön nem jelölt fotók forrása: OSZMI

Törőcsik Mari és Sztankay István
| fotó: Keleti Éva, MTI

„...izgalom tölt el, hogy jól tudjam megoldani – és boldogság, hogy megoldhatom...”

„Shakespeare olyan komédiákat írt, amelyek tragédiával, olyan tragédiákat, amelyek komédiával értek véget Az igazi tévedések komédiája, a Rómeó és Júlia – minden jelenete félreértésen alapul” – nyilatkozta a Film, Színház, Muzsikának Major Tamás 1971-ben.

... Mit mondhatnék valami olyat erről a szerepről, ami nem banális, ami nem hat frázisnak és amit már nem mondott volna el a világon valahol egy színésznő. Mondjam azt, hogy gyöttrődöm? Hogy sehol se tartok még a szerepformálással? Vagy panaszkodjam, hogy kétségbe vagyok esve? Akik ismernek, tudják, hogy minden nagy feladat előtt megrendülök, de ez most sokkal fokozottabb mértékben áll fenn, mint eddig

bármikor. Igaz, már sok szerepet eljátszottam, sok feladatot megoldottam, de meggyőződésem, hogy egyetlenegy figurát sem lehet rutinból színpadra állítani, de Juliát aztán a legkevésbé... Egyelőre még megfogalmazatlan bennem az alak. De hát van időm, két hónap áll a rendelkezésemre, hogy a rendező és a partnerek segítségével életre keljen bennem Júlia ... Egyébként is próbáló színész vagyok; a közös munkát szeretem. Ez persze nem jelenti azt, hogy napjaim minden pillanatát nem köti le a felkészülés... Egyelőre halálos izgalom tölt el, hogy jól tudjam megoldani ezt a pokolian nehéz feladatot, no meg rendkívüli boldogság, hogy megoldhatom – nyilatkozta az első próbák egyikén Törőcsik Mari a Film, Színház, Muzsikának 1971-ben.

Bubik István és Rubold Ödön vívójelenete az 1983-as Rómeó és Júliából. Nemzeti Színház, rendező: Sík Ferenc | fotó: OSZMI

„EZ A MERCUTIO ÉS TYBALD CÍMŰ DARAB”

Rubold Ödön egy régi Rómeó és Júliáról, az akkori Nemzetiről és a rendező Sík Ferencről

Tybaldot alakította a Nemzeti 1983-as Rómeó és Júliájában, a most készülő produkcióban Montague szerepében lép majd fel. Arra kértük, idézze fel a Nemzeti legendás egykori főrendezőjének, Sík Ferencnek a rendezését és alakját.

Mit szólt Tybald szerepéhez?

– Bubik is, én is csalódottak voltunk. Természetesen mindketten ugyanazon ok miatt: mi akartuk Rómeót játszani. A szereposztó táblán ehelyett ez állt – Bubik István: Mercutio, Rubold Ödön: Tybald. Barátok voltunk az életben, és halálos ellenfeleket alakítottunk a színpadon. Tybald a Capulet családhoz tartozik, ő az, aki megöli párban Rómeó barátját, a tréfamester Mercutiót.

Kevesebbel be sem érték volna Rómeónál?

– Fiatalok voltunk, pályakezdők, tele önbizalommal és energiával, meg voltunk győződve, hogy alkalmasak vagyunk a főszerepre. Aztán az olvasópróbán odajött hozzánk Pintér Tamás kaszkadőr és vívóedző, akita a szakmában csak Oroszlánnak hívott mindenki, és azt mondta:

„Babák, ez a Mercutio és Tybald című darab. Így készüljetek!” Heteken keresztül napi négy óra vívásunk volt, aztán a jelenetek megkoreografálása következett. Mire eljött a premier, mi már harcosok voltunk, igazi veronai bajvívók. Az igazat megvallva, többet foglalkoztunk a vívással, mint a drámai szöveggel...

Nem lett belőle baj?

– Elterjedt a híre, hogy valami izgalmas készül Sík Ferenc vezetésével a Nemzetiben. Emlékszem, két színészóriás – akik nem voltak a Nemzeti tagjai – Kálmán György és Mensáros László is be-benézett a próbákra, és néztek minket, fiatalokat is. Mensáros Papi odahívott bennünket Bubikkal, és azt mondta: van valami büszkeség, tartás a játékokban, aztán otthagyt bennünket. Ennyi elég volt, el voltunk

ájulva! Kálmán György a főpróba után maga elé rendelte Bubikot: Kisfiam, holnapra azért a Mab-monológot is meg kéne tanulni!

Mi volt az, amiért híre ment a szakmában a készülő *Rómeó és Júliának*?

– Sík Ferenc dinamikus előadást tervezett. Cserhalmi György hasznalta a „lefúrt lábú színészet” kifejezést arra, amit ő elavultnak gondolt. Na, itt ilyen nem volt! Az egész előadás mozgalmas volt a forgószínpaddal, a tömegjelenetekkel, a vívásokkal, mintha egész Verona életre kelt volna. Az akkoriban nagyon menő Vangelis zenéje szólt. Mindennek a záloga persze a remek szereposztás volt. Rómeót és Júliát Kalocsay Miklós és Kubik Anna mellett Mácsai Pál és Peremartoni Krisztina, később Kovács Adél és Funtek Frigyes is játszotta. Őze Lajos volt Lőrinc barát, Szemes Mari, illetve Jobba Gabi a Dajka, Ivánka Csaba a kétmondatos Péter szolga szerepében is felejthetetlen volt. Sík rendezői erénye, hogy olyan szereposztást tudott kiállítani, amiben mindenki megtalálta a helyét, és mintegy maguktól „működtek” a színészek. Feri hagyta kibontakozni az embereket, ránk hagyatkozott, laza hangulatban zajlottak a próbák. Meghallgatta és beépítette az ötleteket, és amit nem tartott jónak, elmagyarázta, miért dobja ki, de soha nem bántón vagy erőszakosan.

A Főiskola után a Nemzetibe vágyott? Milyen volt ekkor ez a társulat?

– Nem, én a Népszínházba szerződtem '82 tavaszán, olyan előadások miatt vágytam oda, mint az *En, Claudis*, amelyet Iglódi István rendezett Garas Dezsővel, a Kerényi Imre által rendezett *Csikómyói passió* és a Vámos által színpadra állított *Két árva*. Ősszel aztán arra „ébredt” a társulat, hogy mindenestől a Nemzeti Színház tagjai lettünk. A Malonyai Dezső, Vámos László párost ekkor nevezeték ki a Nemzeti élére a távozni kényszerülő, és a Katona József Színházat megkapó Székely Gábor és Zsámbéki Gábor duó helyébe. Egy induló, nagy lendületet vevő, remek társulat került a Nemzetibe, egybeforrva a nagyformátumú Sinkovits Imre, Kállai Ferenc, Őze Lajos, vendégként Besenyei Ferenc gárdával... A rendezői kar se volt semmi: Ruszt József, Kerényi Imre, Vámos László és Sík Ferenc, aki aztán 1991-től haláláig, 1995-ig főrendező volt Ablonczy László igazgatása alatt. Annak a nemzeti színházi eszménynek a képviselője volt, amelyben a nemzeti jelző valódi tartalommal bírt. Én rendkívül hálás vagyok Sík Ferinek, mert tucatnyi remek szerepet adott nekem.

Legendás figura volt, pletykák és anekdoták hőse, ugyanakkor komoly színházi életművet alkotott.

– Ahogy az igazán nagyok, ő is megosztó személyiség volt. Sokan linknek gondolták, mások nagyra tartották, és rajongtak érte. Szeretett élni, nagyszívú, jókedvű, szenvedélyes ember volt. A színház volt a mindene. Én nem csak a bulvár részét látom a tevékenységének! Főrendező volt Pécsen, és a Nemzetiben végzett munkája mellett több évtizeden át, 1994-ig a Gyulai Várszínház művészeti vezetése is az ő nevéhez fűződik. Olyan kortárs szerzőket állított színpadra, mint Illyés Gyula, Szász György, Hubay Miklós, Csurka István. A határon túlról Sütő Andrást és Lászlóffy Csabát, megrendezte Kodálytól a *Székelylegyenlőt*, a *Psalmus Hungaricus*t, Bartóktól a *Kékszakállút*... Akkoriban nem egyszer vagy kétszer mentek az efféle előadások a fürdőszézonban, mint ma, hanem akár hét-nyolc este is, és nyaranta volt, hogy tíz bemutatót is tartottak a Várban és a Tőszínpadon. Jeles program volt az ő ötletéből szervezett határon túli magyar líra fesztiválja is. Ma már el sem tudjuk képzelni, milyen jelentősége volt mindennek a szocializmusban.

KORNIA ISTVÁN

Erőfelmérés

– A világ-drámairodalom első számú klasszikusának művét állítja színpadra. A *Rómeó és Júlia* a „nagy szerelmi tragédia”.

Miben látja időszerűségét?

– A Rómeó és Júlia valóban szerelmi tragédia. Tragédia, tehát komor, sötét mű. De amint az első ór mondja az V. felvonásban: „Akármilyen sötét e szörnyű kép, Világosan kell látni hátterét!” Ezt a hátteret a Herceg világítja meg az első felvonásban, amikor elcsitítja a két viszálykodó család fegyvereseinek összetűzését: „Halljátok? – Emberek! – Vadállatok! Talán a vak harag futótűzét Ereկ bíborpatakja oltsa el?... Nektek szölok, Capulet s Montague! Szikrányi szöból fellobbant csatátok utcáinkat harmadszor dölja fel!” Arról van tehát szó, hogy a hatalmasok torzsalkodása fegyverre kaptja a polgárokat, akiknek ez korántsem áll érdekükben, és „beleszöl” a békés életkebe, akár oly súlyosan is, hogy halálba hajszolja őket. A szerelmi tragédia tehát, mint ennek a társadalompolitikai helyzetnek a következménye fontos.

– A darabválasztás mindig jellemzi a színház törekvéseit is. Shakespeare-t a Nemzeti Színház esetében nem kell magyarázni. Mégis, van-e valami különleges oka, hogy éppen a *Rómeó és Júliát* választották?

– Ez a darab rendkívül alkalmas arra, hogy egy társulat fölmérje erőit. A főszereplőkön kívül ugyanis a kisebb szerepek is nagy formátumú színészt kívánnak, minthogy őrajtuk áll, hogy az említett háttér világosan kibontakozzék. A Nemzeti Színház társulata most újraformálódó, frissen összekovácsolódó társulat. Hol tart ez a folyamat – az bizonyára jól lemérhető majd a *Rómeó és Júlián*. Persze a közönségnek semmi köze a színház erőfelméréséhez. A közönségnek jó előadást, esztétikai értéket kell teremtenünk. Remélem, ez is sikerül.

Interjú Sík Ferencel, Esti Hírlap, 1983. április 6.

A mindig jókedvű Sík Ferenc így fogadja Agárdy Gábort, Rubold Ödönt és Raksányi Gellértet a békéscsabai vasútállomáson

Barta Ágnes és Mészáros Martin a Rocco és fivéreiben

„KI LOBBANTOTTA LÁNGRA ŐSI HARCUNK?”

Barta Ágnes és Mészáros Martin

Melyik volt a legemlékezetesebb *Rómeó és Júlia*-előadásuk?

MÉSZÁROS MARTIN: Ifjabb Vidnyánszky Attila rendezett *Rómeó és Júliát* az egyetemen, abban a sétalószínházi előadásban minden színész több szerepet játszott, én például Rómeó mellett Benvoliót. A Nemzeti Színház előtti szoborparkban kezdődött az előadás, majd vándoroltunk végig az épületben, a festőműhelyben zajlott a történetek zöme. Télen próbáltuk az első jelenet összecsapását a Capuletek és Montague-k között. Amikor Major Tamás szobra alá értünk, Verona hercege feltette a kérdést: „*ki lobbantotta lángra ősi harcunk?*”? Egy arra sétáló járókelő hirtelen rávágta: „Rákosi”. Nem bírtuk nevetés nélkül, muszáj volt szünetet tartanunk.

BARTA ÁGNES: Azt az előadást én is megnéztem vagy négyszer! De láttam a *Rómeó és Júliát* a Vígyszínházban, és egyszer Moszkvában is. A Kaposvári Egyetem első hallgatóiként mehettünk tíz napra az orosz fővárosba, ahol a színi egyetemen mesterek tanítottak minket, esténként pedig színházba jártunk. Így nézhettünk meg egy grandiózus előadást, amelynek díszlete egy gördeszkapark volt, hatalmas félcsövekben száguldoztak a fiatalok. A két veronai család ellentétét nagyjából erre is építették fel: gördeszkások a rollerek ellen. S ha már itt tartunk, Martin nagy deszkás, és a penny boardnak a megismerkedésünkben is komoly szerepe volt.

Értelmezhető még a *Rómeó és Júlia* egyik alapkonfliktusa, a fiatalok és szülők szembenállása?

BARTA ÁGNES: Inkább szülői iránymutatások vannak manapság. Egy egyetemre járatott fiú szülei berzenkednek, ha a család szeme fényre egy szakmunkás lányra vet szemet. Határon túl talán a vegyes házasságok ellen tiltakozhatnak a szülők...

Ha nem elsősorban a társadalmi béklyók, akkor mi váltja ki Rómeó és Júlia tragédiáját?

BARTA ÁGNES: A kulcskérdés szerintem a családi titkok áthagyományozódása. A Capuletek és a Montague-k rivalizálásában az a legizgalmasabb, hogy a két fiatal már nem is tudja, honnan ered ez a kíméletlen szembenállás. Nemrég olvastam Orvos-Tóth Noémi klinikai szakpszichológus *Öröklött sorsok* című könyvét, amelyben a ki nem beszélt családi traumák, a megoldatlan konfliktusok öröklődéséről ír. Hogyan öröklődnek bizonyos fájdalmak nemzedékről nemzedékre? Ha valakinek a nagymamája megjárta Auschwitzot, de ezt tabusították a családban, az elfojtott fájdalom nem múlik el, a be nem gyógyult sebek idővel újra sajogni kezdenek.

MÉSZÁROS MARTIN: Ez az, amit sejtisztű pszichológiának hívnak. Én például sokáig nem értettem, miért dugul be a fülem, ha kígyót látok. Aztán idővel kiderült, hogy a nagymamámat réges-régen megmarta egy kígyó Horvátországban. Az eltemetett sérelmek a két fiatal lázas történetében bontakoznak ki újra. Ez az ő igazi tragédiájuk.

BARTA ÁGNES: A sebeket az ő földön túli szerelmük tépi fel.

Kinek, miről?

A Rómeó és Júlia mindenkinek a szerelemről szól, de kicsit másképpen. Két színészpárt kérdeztünk: akik még sok minden előtt, és akik már az élet számos megpróbáltatásán túlról nézve szemlélik ugyanazt.

Örökölt sorsdrámák, a gördeszka romantikája, kaukázusi Shakespeare-ek és a lényeg...

Trill Zsolt és Szűcs Nelli erkélyjelenete a Fodrászó című előadásban

SZERELMES TEKINTET A SZÍNPADON

Szűcs Nelli és Trill Zsolt

Melyik volt életük legemlékezetesebb *Rómeó és Júlia* előadása?

TRILL ZSOLT: Ha az első legemlékezetesebb élményre kíváncsi, az nem lehet más, csakis Zeffirelli. Az olasz rendező 1968-as filmjének két főszereplője elragadóan üde és friss volt, bájt kölcsönöztek az egész történetnek, és őket mintha tényleg egymásnak teremtette volna az Isten...

SZÜCS NELLI: Olivia Hussey-nek és Leonard Whitingnek tényleg elhittük, hogy szerelmes kamaszok, márpedig a két főszereplő – mint általában, ebben az esetben is – hitelesíti az egész játékot.

Amikor felnőttek, a Szovjetunióhoz tartozó Kárpátalján biztosan nem adta a mozi Zeffirelli filmjét. Hol látták?

SZÜCS NELLI: Moziba az ilyesmi tényleg nem kerülhetett, de mi is ugyanazt a tévét néztük, mint az anyaországiak, úgyhogy a Nyugathoz képest a szokásos késéssel, de mi is láthattuk ezt az éteri filmet. Különbösen a szovjet mozik bővelkedtek *Rómeó és Júlia*-átdolgozásokban. Nem elsősorban orosz adaptációkra emlékszem, hanem az akkoriban a szovjet mozikat elárasztó indiai filmekre, amelyek mindig ekörül forogtak: egy szegény lánynak gazdag udvarlója lett, most mi legyen? Miközben a film megválaszolta ezt a kérdést, a női nézők bomlottak a jóképű indiai színészekért. És persze a végén mindenki táncra perdült...

Szűcs Nelli orosz édesanya és magyar édesapa gyermeke. A vegyes házasság sem vezetett drámákhoz?

SZÜCS NELLI: Biztos akadnak olyan vidékek, ahol ez konfliktushoz vezet, de én sosem éreztem ezt a mi környékünkön. De ha már a szüleink szóba kerültek, az ő nemzedékük még egészen mást képzelt az élethosszig tartó szerelemről, mint a ma bevett szemlélet, amely lecserélhetőnek tartja a másikat.

TRILL ZSOLT: Én is azt hiszem, hogy manapság elsősorban ebben rejlik a *Rómeó és Júlia* ereje, és nem a Capuletek és Montague-k egyébként teljesen sosem tisztázható eredetű szembenállásában. A kaukázusi színházak szeretik egymás népeire ráhúzni ezt a shakespeare-i ellentétet – grúzok az örmények ellen, azeriek az örmények ellen, mindenki az oroszok ellen –, és ezekre az utalásokra a helyi nézők rezonálnak is, de másutt ezek a párhuzamok erőltetettek. A lényeg a szerelem.

SZÜCS NELLI: Gondoljunk bele mai fejünkkel, mit is ábrázol Shakespeare: két fiatalembert, akik az életüket adják egymásért. Ki merne manapság végigmenni ezen az úton? Bízunk-e még egymásban annyira, hogy odaszánjuk az életünket a másiknak? A *Rómeó és Júliát* nem a családi viszály aktualizálása miatt érdemes játszani, hanem azért, mert ezt a sorsszerű szerelmet fel kell mutatni. Zsoltal ismerünk egy párt, akik kamaszként házasodtak össze, és bár már az unokáikkal játszanak, még mindig szerelemmel néznek egymásra... Ha ez a szerelmes tekintet megszületik a színpadon, már megérte. Ezt meg kell élni!

az interjúkat készítette: LUKÁCSY GYÖRGY

Leonard Whiting (Rómeó), Milo O'Shea (Laurence barát) és Olivia Hussey (Júlia) Franco Zeffirelli 1968-as filmjében

A HALÁLLAL IS DACOL

Shakespeare klasszikusa a gyöngyvásznon – szerelem, flower-power, bandaháború

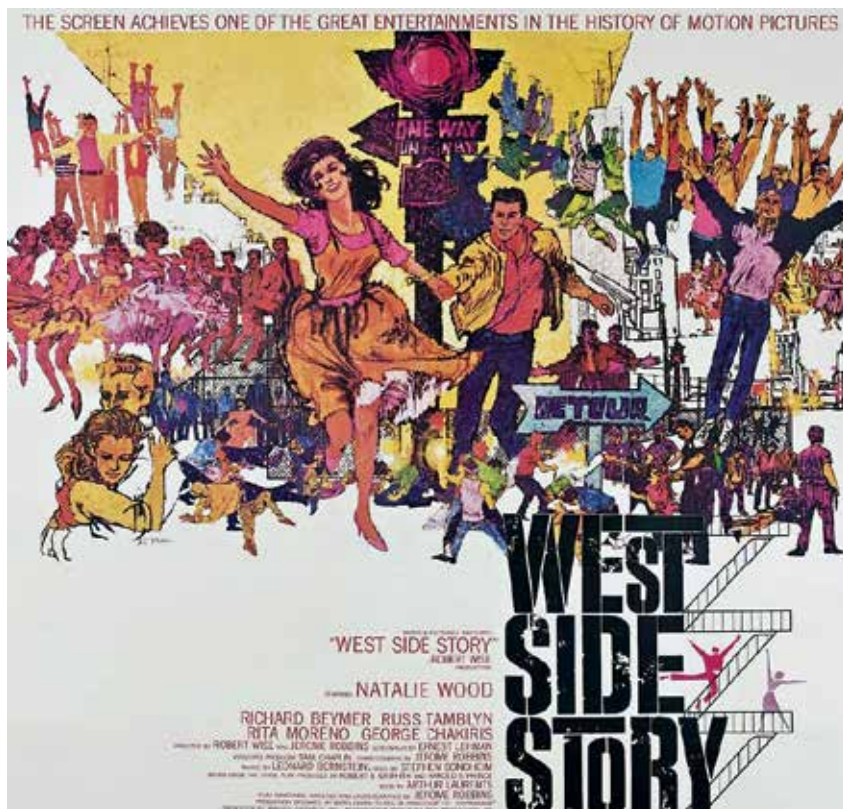
Rómeó és Júlia hamar megtalálta helyét a mozitermekben is. A néma szerelemtől a musicalig minden formában láthattuk őket a filmvásznon. Bár az ifjú szerelmesek története felejthetetlen, a legtöbb filmes feldolgozás felejthető – de akad legalább három emlékezetes darab is. S hogy van-e köze az álomgyári Shakespeare-nek a magyarokhoz? Nem is kevés.

A moztörténet nagy kérdése: miért érdemes megfilmesíteni egy olyan drámát, amelynek mindenki ismeri a végét? Az egyik válasz Hollywood születéséhez vezet bennünket. Itthon kevésbé ismert e név, pedig a nagy stúdióalapítók – William Fox (Fried Vilmos) és Adolf Zukor – után talán ő az a magyar, akinek az amerikai filmipar a legtöbbet köszönheti: Egri Lajos. *A drámaírási művészete* című kötete 1942-ben jelent meg angol nyelven, és a hálátlanságunkat jól példázza, hogy csak 2008 óta olvashatjuk magyarul. Arisztotelész *Poétika* című írásának modern olvasataként döntő hatással volt... nos, elsősorban nem a címben sugallt színpadi műfajokra, hanem a filmkészítésre. Nincs olyan hollywoodi rendező a közép-szerű iparostól a fenegyerekig, aki ne olvasta volna Egri könyvét – ez túlzás nélkül az álomgyári Biblia egyik legfontosabb fejezete.

Jól ismerte közönségét

Márpedig Egri Lajos Shakespeare művéről írta egyik leghíresebb és legfontosabb premisszáját (alapelvét): szerinte a *Rómeó és Júlia* arról szól, hogy „az igaz szerelem még a halállal is dacol”. Ugyanezt erősíti meg Egri egyik szellemi utódja, a forgatókönyvírás másik nagy tekintélye, Syd Field is, aki szerint Shakespeare a nyitányok nagymestere. De a *Rómeó és Júlia* kezdése még a reneszánsz mester más műveit is felülmúlja. Hiszen, „mielőtt elkezdedne, (...) feltűnik a kórus, szót kér; és szinopszis formában előadja a »rossz csillagok világán fakadt szerelmesek« történetét”. Aki tehát kárhoztatja Shakespeare-t azért, mert úgy kezdi drámáját, hogy rögtön dióhéjba zárja a történetet, téved. Hollywood nagygúyi szerint ez nemhogy hátrány, hanem erény. Field megemeli kalapját az

angol költő előtt, mert „jól ismerte közönségét: az árookban álló bunkókat, a szegényeket és elhanyagoltakat, akik bátran italoztak, és zajosan szölongatták a színészeket, ha nem tetszett nekik, amit a színpadon láttak. Shakespeare-nek meg kellett ragadnia a közönség figyelmét, és ráirányítani a cselekményre”

Tisztára mint egy multiplexteremben, nem igaz?

Hidegháborús áthallások

Hogy az első volt-e a sorban, nem tudni biztosan, de a némafilmkorszak 1908-ban már megkezdte az adaptációk sorát. James Stuart Blacktin angol származású rendező New Yorkban elkészítette a családi ellenségeskedés drámáját, amelyről fotográfia fennmaradt ugyan, de a mozgóképeknek nyoma veszett. Az első igazán emlékezetes feldolgozás elsősorban a rendező miatt fontos: John Gielgud későbbi legendás Shakespeare-színész és rendező 1924-ben játszott a *Rómeó és Júlia* filmváltozatában. És ha lépünk egy évtizedet az időben, megint egy magyarba botlunk: George Cukor 1936-ban megrendezte az addig minden idők legdrágábbnak számító *Rómeó és Júlia*-moziját. Aztán a feldolgozásoknak se szeri, se száma: a veronai szerelmesek tragédiáját Indiától Argentínáig, Nyugat-Németországtól a nagy Szovjetunióig mindenhol filmre vitték. Ez utóbbi nem keverendő össze a *Romanoff and Juliet* című szatírával, amelyet a csak nevében orosz Peter Ustinov készített a hidegháborús gúnyrajzoként. (A színházi bemutató a számunkra nem túl kedélyes 1956-ban volt az angliai Manchesterben, de Ustinov öt évvel később filmre is vitte paródiáját.) Hidegháborús és veronai családi harc? És ez még csak a kezdet...

A *Rómeó és Júlia* filmadaptációi gyakorlatilag a Capulet és Montague család szembenállásának aktualizálásával, illetve kortárs áthallásaival porolták le Shakespeare – az angolszász nézők számára is – nehezen érthető, reneszánsz szövegét. A három leghatásosabb filmes

Claire Danes és Leonardo DiCaprio Baz Luhrmann 1996-os filmjében

adaptáció éppen azzal nyerte el közönségének tetszését, hogy ráolvasta Shakespeare szövegére korának szellemiségét.

Bandák harca

Így született meg 1968-ban az egyik máig legnépszerűbb feldolgozás, amely sikeresen ötvözte a korhű jelmezek iránt rajongó konzervatív, valamint a hippy kultúra és a flower-power („virághatalom” – hippy jelző az erőszakmentességről) vonzásában álló fiatal közönség elvárásait. E szerint Rómeó és Júlia drámája voltaképpen generációs feszültségből fakad: a konzervatívok természetesen a szülők, a lázadók pedig a fiatalok. A kócos hajú Rómeó (Leonard Whiting) és a mezeivirág-illatú Júlia (Olivia Hussey) tragikus szerelmét feldolgozó olasz mester, Franco Zeffirelli sokat köszönhet a korszak meghatározó zeneszerzőjének, a Federico Fellini állandó munkatársaként ismert Nino Rotának, és az ő romantikus dallamainak. A nagy angol Shakespeare-színész, Laurence Olivier elfogadta a prologus felmondását, a Beatles-sztár Paul McCartney viszont elbizonytalanodott saját színészi képességeiben, ezért végül visszautasította Rómeó szerepét.

A modern *Rómeó és Júlia*-feldolgozások azonban általában nem generációs kérdést, hanem székértáborharcot láttatnak Shakespeare „leszármazottaiban”. Az 1961-es *West Side Story* című musicalban a New York-i banda, a Rakéták (fehérek) egyik alapítója, Tony szemet vet a Cápák (Puerto Ricó-iak) vezetőjének, Bernardónak a mesés szép húgára, Mariára. A többi mindannyian ismerjük... Tíz Oscar-díj, köztük a zeneszerzőnek járó elismeréssel. A Leonard Bernstein közreműködésével készült zene egyik slágerré vált száma a bevándorlók himnuszává vált *America* című dal. Nem is csoda, a *West Side Story* színpadi változatát éppen abban az évben mutatták be, amikor az amerikai polgár-

jogi mozgalmak egyik kirobbantó mozzanata is megesett. Miközben 1957-ben az északi, a New York-i Broadway az új musical premierjétől volt hangos, Délén, az Arkansas állambeli Little Rock városában lévő Central High Schoolban tiltakozáshullám indult el az erőltetett faji integráció miatt. Az előadás, majd a film nézői ebben a hangulatban ülhetnek be Rómeó és Júlia Upper West Side-i tragédiájára...

Ezt a logikát vitte sikerre a posztmodern kor *Rómeó és Juliája*, vagyis Baz Luhrmann trendi adaptációja 1996-ban. A gangek harca itt már értéksemleges, a Verona Beach (Kalifornia) fiataljai – álljanak bármelyik oldalon – a partikellékek, barokkos fegyverek és drogok segítségével dúlják fel a Mexikóvárosra hajazó környéket. A két gang semmilyen érdemi különbséggel nem rendelkezik, bár a faji elkülönülés Luhrmann filmjében is ott rejlik: a Montague-k – élen a Leonardo DiCaprio által alakított Rómeóval – egy ír–amerikai bandára utalnak, a Capuletek inkább latinókból állnak. Tybaltot a kolumbiai–amerikai John Leguizamo játssza, Júlia apját és a Dajkát olasz–spanyol akcentus jellemzi, Fulgencio pedig kubai bűnözőre hasonlít. De azért a rendező nem volt teljesen következetes: a hófehér Claire Danes legalábbis nem tűnik kifejezetten latinónak. Mindezt persze senki sem kérte számon a rendezőn, hiszen az erőltetett székértábor-logikát itt is felülírja a rengeteg sláger, a Radioheadtől (Talk Show Host) a Garbage-on (# 1 Crush) át a The Cardigansig (Lovefool) a korszak menő zenekarai játszották fel a film zenéit. A közönség pedig tombolt.

A két veronai család konfliktusa lehet konzervatív szülők és lázadó gyermekek szembenállása, bevándorlók és bennszülöttek ellentéte vagy utcai bandák harca, egy dolog nem változik, s ez az, amiért minden nemzedék szereti Shakespeare művét. Ahogy Egri Lajos fogalmazott: „az igaz szerelem még a balállal is dacol”.

LUKÁCSY GYÖRGY

„A Rómeó és Júlia filmadaptációi gyakorlatilag a Capulet és Montague család szembenállásának aktualizálásával, illetve kortárs áthallásaival porolták le Shakespeare – az angolszász nézők számára is – nehezen érthető, reneszánsz szövegét. A három leghatásosabb filmes adaptáció éppen azzal nyerte el közönségének tetszését, hogy ráolvasta Shakespeare szövegére korának szellemiségét.”

Erkély-jelenet a West Side Storyban: Richard Beymer (Tony) és Natalie Wood (Maria) az 1961-es filmváltozatban

Opera, balett, musical

A Rómeó és Júlia 20. századi (filmes) prózai adaptációinak jelentős részét a zenei betétek tették igazán népszerűvé, de Shakespeare veronai szerelmesei a zenei színházakban már korábban otthonra leltek. A sorban jelentős Vincenzo Bellini 1830-ban bemutatott operája és Hector Berlioz 1839-es drámai szimfóniája, de igazán népszerű a francia Charles François Gounod szerzeménye lett. Gounod operáját 1867-ben mutatták be Párizsban. Az ősbemutató után hat évvel már idehaza is meghallgathatta a közönség, a Nemzeti Színház ugyanis 1871-ben már játszotta az azóta is népszerű daljátékot. A darab talán legismertebb áriája Júlia keringője az első felvonásból, a koloratúrszopránra írt *Je veux vivre dans ce rêve* kezdetű ének, amelynek egyik leghíresebb nemzetközi tolmácsolója Maria Callas volt.

Bár idővel Gounod műve is kiegészült balettenével, a táncműfajban Szergej Prokofjev orosz zeneszerző balettje az alap, amelyet a csehországi Brno városában mutattak be 1938-ban, majd két évre rá a leningrádi (Szentpétervár) Kirov színházban. Prokofjev két szvitből álló táncjátéka gyakorlatilag minden balett-társulat vágyálma, a Lovagok táncaként ismert tétel igazi sláger, amely alighanem megtermékenyítette például a *Csillagok habortúja* zeneszerzőjét, John Williamset is. Érdemes összevetni...

A Rómeó és Júlia témáját a könnyű műfaj is felfedezte magának, Gérard Presgurvic 2001-ben mutatta be daljátékát Franciaországban, majd három évre rá már magyar librettóval a Budapesti Operettszínház is műsorra tűzte, hogy aztán a darab elinduljon hódító útjára. Az előadás egyik fülbemászó dallama a két ifjú Montague, Rómeó és Benvolio, valamint a hű barát, Mercutio éneke, a *Lehetsz király*. A két fiatal földön túli szerelme tehát a dalszínházakban is tovább él.

Prokofjev balettenéje Seregi László koreográfiájával ma is a Magyar Állami Operaház repertoárján szerepel

Móricz Zsigmond

Forró mezők

Főkapitány – SCHNELL ÁDÁM I Bátky, Ábris,
Karanka – VARGA JÓZSEF I Bátkyné, Pincér, Zizy
– SÖPTEI ANDREA I Vilma – KATONA KINGA
I Vének Pali, Fábján – MÉSZÁROS MARTIN I
Makkos, Imre, Baltazár – BORDÁS ROLAND I
Jegyző, Lekszi – BERETTYÁN SÁNDOR I Avary,
Bíró, Damján, Fetter, Kocsis – MÁTYÁSSY BENCE
I Vadász, Sofőr, Rökkant, Pap – SZÉP DOMÁN I
Karankáné, Jegyzőné, Falábúné – ÁCS ESZTER I
Böske, Mariska, Lenke, Maris – SZÁSZ JÚLIA

Díszlet, jelmez – Ondrascsek Péter //
Ügyelő: Kabai Márta // Sógó: Gróf Kati //
Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Színpadra alkalmazta és rendezte:
BERETTYÁN NÁNDOR

mikor? hol?

PREMIER: március 13.

További előadás:
december 30. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

FORRÓ MEZŐK

Történik: valahol a Nyírségben, az 1920-as években. A környék egyik birtokosa meghal. Gyilkosság, öngyilkosság történt? Mi az indíték: féltékenységi, bosszú, pénz? Móricz műve nemcsak krimi, mögötte kirajzolódik a dzsentrik, a vidéki birtokosok világának alkonya is, a gazdasági csőd, a tehetetlenség és a kilátástalanság. Itt mindenki gyanúba keveredik. Senki sem áll gyanú felett. A bűn és a közösség viszonyában van egy titokzatos mozzanat. Ez sokszor lesújtó, de lehet akár felemelő is. Remélem, az előadás végére minden kiderül...

BERETTYÁN NÁNDOR rendező

A klasszikus detektívtörténet pontosan rajzolja, követi társadalmunk vonásait. Móríczt sem csinál titkot abból, amit a Berettyán Nándor által rendezett előadás is kiaknáz, hogy az élődsi dzsentrivilág, a megcsontosodott alá- és fölérendeltségi viszonyok, az azokból való meddő kitérés kísérletek, a kilátástalan sorsok, a tönk szélére jutott háztartások és az elfojtott szexualitás ábrázolása érdekli elsősorban, amit a népszerű – jóllehet korántsem a ponyvairodalom részének tekinthető – műfaj csak fogyasztathatóbbá tesz.

Legeltesük szemünket a forró mezőkön: mindenki a helyén van, és senki sincs a helyén. A zsellérek, a szolgák, a beamterek, a honoráciorok, a nadrágos kisegisztenciák; a parasztság, az úri középosztály és az arisztokrácia megszólításra sem érdemesített, illetőleg a méltóságos, nagyságos, kegyelmes és tekintetes megszólításokhoz mindenkifelett ragaszkodó népelemei. Nem mellékes körülmény, hogy Móríczt zsenialitása az ügyesen adagolt információk révén a nyomozási cselekmények, a jellegzetes figurák és a milió összehatásából fakadó feszültséget egyaránt fenntartja. A „ki az elkövető?” ooidipuszi kérdése a kor állami berendezkedésének szegeződik.

De vajon minket, a 21. századi közönséget mivel szembesíti? Pusztán történelmi tablót-e a *Forró mezők*? Színpadi előadás lévén az eredeti, színes regényszövegekből csupán egyetlen szál húzható ki, hogy a rendezés motivációja felfejtődjön. Az író naturalizmusa az egész kisvárost és az uradalmat egy bordából szövö, aminek neve: hierarchia. Valamennyi szereplőt a státusza jelöli és fedi el; nemcsak gazdasági helyzetét, de nemi vonzalmait is. Javai, szociális hovatartozása ekként teljesen meghatározza, mit tehet és mit nem, mit engedhet meg magának, és mit fog megengedni magának akkor is, ha a józan számítások tartózkodásra, takarékosagra intenek. Móríczt sem kalandvágyból vetette alá magát a krimi idegen hanghordozású önkényének, hiszen az írói történelemszemléletet a zsáner elbeszéléstechnikája kiváltképpen igazolja: az események idegi és társadalmi folyamatok függvényei, autonóm döntést az egyén nem hozhat. Sem az eladósodott, mihaszna földesúr, sem a daliás, dologtalan főkapitány, sem az urak és az úrhatnámok szféráinak határán egyensúlyozó szolgabíró vagy az életét nyomorúságosan tengető jegyző. Nem az egyén gyilkol valójában, felelőssége csekély,

Falusi Márton

„Katona Kinga érzékenyen játssza a sokak és saját maga végzetét okozó asszonyt, de az igazság felszínre bukkanását hatalmi visszaéléseivel csak késleltető Schnell Ádám, a főkapitány is ízig-vérig modern karakter.”

A látszatokban bővelkedők

hanem a közösség, amelyik azzá kényszeríti, amivé (akivé) lett. Kiutat, értelmes feladatot keresnek a férfiak mindannyian, ezért különösebb meggyőződés nélkül kurizálnak a vagyon helyett már csak a látszatokban bővelkedő, szépséges földesasszonynak, vagy pedig minden igyekezetükkel próbálják megtartani és eltaszítani feleségüket. Mert a nők – Móríczt nőképe nem komilfó ma már – szenvednek uruk mellett, és ha van merszük, megcsalják, ha nincsen, csupán incselkednek udvarlóikkal. Kiváló ellenpontja a birtokos férjétől, Avary Lászlótól menekülni képtelen Vilmának a férfiban rangja miatt menekülési lehetőséget érző Jegyzőné. Végso soron mindketten megalkusznak az áldozatos erőfeszítés helyett, habár nincs más választásuk, egyáltalán nincs választásuk.

Az előadásnak mintegy előképe az a nagy sikerű – mostanra indokolatlanul elfeledett, akkoriban úttörőnek számító – film, amelyet Apáthi Imre rendezésében forgattak a koalíciós időszak lélegzetvételnél szabadságában, 1948-ban. Tanulságos a két adaptáció összehasonlítása. Amíg a mozgóképek – a *film noir* eljárásokat is sikeresen alkalmazva – világos vonalvezetéssel a külső osztálykonfliktust, addig Berettyán Nándor napjaink felfogásában a psziché vergődéseit hangsúlyozza. Katona Kinga érzékenyen játssza a sokak és saját maga végzetét okozó asszonyt, de az igazság felszínre bukkanását hatalmi visszaéléseivel csak késleltető Schnell Ádám, a főkapitány is ízig-vérig modern karakter. Kár, hogy a film – a legendás Morell Mihály vágásának is betudható – pergősségétől jócskán elmarad a színpadi produkció: az epizódyszerű kitérőket rövidíteni kellett volna, mert a sztorihoz nem illik a vontatott, a részletekben túl hosszan

elidőző kibontakozás. Telitalálat viszont az az összetett szimbólum – mintha bizony egy Ady-versből emelték volna át –, hogy a mezővárosi homok és liszt hatását is keltő, apró szemcséjű anyag megüli a zubbonyokat, felöltöket, de még a söröskriglikből is azt vedelik.

A túlvilágról visszatérő halott porhüvely, amint végigpásztazza a színpadot, boldogan kortyolgatja immár valódi, frissen habzó sörét. Ő lennének *mi*, a kívülálló, ő képviselné a mi perspektívánkat, vagy az ásatag csapszék frivol kompániája? Inkább az utóbbi. A pöf-feszkedés, az urambátyámos cinkosság von bennünket közösségbe. Valamint Móríczt kikezdehetetlen prózája: papíron és élőszóban.

a szerző író, költő, szerkesztő, az MMA Művészeti- és Módszertani Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa

„...szítáló porban ködlő, porba fojtott vágyakat és eszményeket kihangosító Csehov-szindarabot látunk, pontosabban annak póriasabban lírai mutánsát, amelyet ráadásul tovább brutalizál a regényadaptáció bűnügyi szála.”

Bázsányi Sándor

Porba fojtva

Mintha a krimiműfaj leértékelése volna az előfeltétele annak, hogy felértékelhessük Móricz Zsigmond 1929-ben megjelent, *Forró mezők* című regényét – legalábbis ezt hallom ki Kárpáti Aurél Nyugatban közreadott kritikájának felütéséből: „Maga a »műfaj« nem jelenthet lefokozást. Még ha mindjárt bűnügyi-regény akkor sem. Minden attól függ: kinek a keze alakítja. Igazi író a legkompromittáltabb formán keresztül is hiánytalanul kifejezi mondanivalóit. Nem tesz koncessziót a választással, nem alkuszik meg, nem »ereszkedik le«. Ellenkezőleg: felemeli és megneemesíti a lenézett műfajt, amelynek kereteit irodalmi tartalommal tölti meg.”

A népszerű műfaj szerényebb művészi rangjával kapcsolatos feltételezés, és talán nem is annyira Kárpátitól, mint inkább tőlem, persze igazságtalan. Ráadásul Móricz műve a krimiműfaj mellett legalább ennyire kötődik az elkötelezett társadalomkritikai valóságábrázolás – többek között általa is művelt – regénypoétikájához. Vagy a 20. századi moder-

nizmus peremén a tényleges porosságuknál még porosabbnak mutatott kisvárosokban vagy mezővárosokban játszódó, egyszerre valóságkritikai és létértelmező regényekhez – akár a sajátjához, *Az isten háta mögött*hez, akár a kortársa, Kosztolányi Dezső *Sárszeg/Szabadka*-regényeihez, a *Pacsirtához* és az *Aranyvár*-kányhoz, vagy akár Temesi Ferenc *Porlódot/Szegedet* tárgyaló szótárregényéhez, a *Por*hoz.

Berettyán Nándor rendezése, joggal, a legutóbb említett regény címében is kiemelt motívumot veszi alapul. Amin persze nincs mit csodálkoznunk, hiszen a Nyírségben játszódó, valóságos bűneseten alapuló Móricz-regény nyitányának legtöbbször használt szava: a „por”. Vegyük csak a második és a negyedik bekezdéseket: „A piac olyan volt, mint egy sivatag, a gömbakácok levelei össze voltak zsugorodva s porral fedve. Minden porba volt temetve, az út, a háztetők, az ablakok, az emberek, minden poros volt, még az ég is.” És: „A terraszon a márványasztalok vastag porréteggel voltak leta-

karva, s a por egyre szítált, a vastag, zsíros levegő forrón jött, s hozta a lágy port.” Ezeket a regénybeli környezetleírásokat az előadás komolyan, mintegy főrendezői utasításnak veszi: nem is csak finom jelzésként, de állandó hatáselemként szóródik, sőt ömlik a porszerű anyag a színpadra, a kellékekre, a színészekre. A por valóságfestő, sőt hangulati, mi több közérzeti főszereplővé válik.

Valójában porral behintett, szítáló porban ködlő, porba fojtott vágyakat és eszményeket kihangosító Csehov-szindarabot látunk, pontosabban annak póriasabban lírai mutánsát, amelyet ráadásul tovább brutalizál a regényadaptáció bűnügyi szála, amelynek lényege: a megmagyarázhatatlan eredetű és zabolázhatatlan működésű bűn. Ahogy arról a Hungária-hotel pincéret alakító Söptei Andrea beszél az előadás legelején és legvégén. Vagy ahogyan a szintén síkvidéki településen, a maradandóság cívisvárosában, Debrecenben játszódó *Szürke galamb* szerzője, Tar Sándor választja könyve alcímének a „bűnregény” kifejezést. (Érdekes, hogy a tragikus sorsú Tar metafizikai mélyrétegekkel rendelkező, ugyanakkor szociológiai pontosságú regényét ketten is megrendezték a közelmúltban: Horváth Csaba a Stúdió K-ban és Gothár Péter a Katona Kamrában.)

A krimiműfaj és a közérzetlira egymást kiegészítő, egymás ellenében működő vagy működtethető hatáselemei itt, ebben az előadásban mintha kevésbé izesülnének össze: a jól kihasználható, tologatható díszletek (az előadás látványtervezője: Ondraschek Péter) ugyan lehetővé teszik a gyors váltásokat a helyszínek, a történetelemek vagy a hangfekvések (monológok, dialógok, litániák...) térén, ám ezek a váltások sokszor egymás ellen dolgoznak, mint egymásért. Különösen ilyen hosszan, három órán keresztül válik megterhelővé a hol líraian elfolyó, hol előadás-technikailag túlpörgetett történetvezetés. A több összetevőjű előadás lényegében ráterhelődik a Vilmát játszó Katona Kingára, aki viszont nem roskad össze. Nézői megelégedésünkre nem ő, a Gobbi Hilda Színpad új előadásának színésze roskad össze, hanem a többszörös tragédiába torkolló Móricz-mű általa alakított felesége.

a szerző irodalomkritikus, esztéta,
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Művészet-
tudományi Intézetének oktatója

TIZENHÁROM ALMAFA

Párhuzamos történelem – Erdélytől Párizsig

– Az előadás origója Wass Albert regénye, a *Tizenhárom almafa*, amelynek története 1940-ben, a második bécsi döntés évében kezdődik, amikor visszatért az 1920-ban elcsatolt Erdély egy része. A regényben a Kommandó nevű hegyen járunk, ahol Tancos Csuda Mózsai almafákat ültetett, amelyek közül tizenhárom megfogant. Amikor 40-ben az új határt meghúzzák, az az abszurd helyzet áll elő, hogy az almafák közül hét magyar, hat pedig román területre esik – mondja az előadásról a rendező, Vidnyánszky Attila. – A bécsi döntés idejéből és a Kommandóról tekintünk vissza dokumentumok és visszaemlékezések révén 1920-ba, az Apponyi Albert vezette magyar béke delegáció versailles-i napjaira. Párhuzamosan mutatjuk meg, hogyan veszett el a történelmi Magyarország egy része, miként működött a nagypolitika, és miként élte meg a visszacsatolást – a határmegvonás abszurdításával – a politikai döntéseket elszenvető kisember, az almafái között élő székelő Mózsai. Egy harmadik fontos része a színpadi történetnek a háború: a második, amelynek orosz frontjára keveredik a Wass-regény hőse, és az első, amelyre az igazságtalan trianoni békediktátum következett. A háború, amely mérhetetlen szenvedést hozott ennek a tájnak a lakóira, magyarra, románra, szászra, zsidóra, mindenkire. A bécsi döntés eufóriájából, a háború képeiből újra és újra visszacsatolunk a trianoni tárgyalás eseményeihez. Teljes egészében elhangzik a delegációt vezető Apponyi Albert beszéde, amelynél drámaibb szöveg ebben a témában nincs, és a maga teljességében rejlik az ereje és az igazsága.

– Szarvas József az előadás kulcsa, az ő fogyhatatlan derűje a Wass-regény Mózsijának életfilozófiájával rokon. Ahogy Mózsai is fákat ültet az erdélyi Kommandó oldalába, Szarvas Jóska is ezt teszi a Tündérkert mozgalom keretében, amely őshonos gyümölcsfák telepítését tűzte ki célul szerte a Kárpát-medencében. Az előadásban ez a két szál összeér és a jelenig fut. Az almafa szimbóluma által olyan dimenzióba emel-

kedik Trianon kérdése, amelyből szerintem meg kellene élnünk ezt a traumát. Száz év után is van egy prosperáló országunk, az elszakított területeken is még beszélik ezt a nyelvet, vannak iskoláink, kulturális és politikai szervezeteink... Ez hitforrásként kellene, hogy erősítsen bennünket – fogalmaz a rendező.

Tizenhárom almafa

Trianoni utótörténet Wass Albert írásai, valamint korabeli dokumentumszövegek alapján

Tancos Csuda Mózes – SZARVAS JÓZSEF ■ Rozál – TÓTH AUGUSZTA ■ Kicsi Mózsai – HARASZTOSI LÓRÁNT / ANDIRKÓ MIKES ■ Kincső – SIMON KLÁRA MÁRIA / KISS JOHANNA ■ Jegyző, Henry ezredes, Clemenceau – BAKOS-KISS GÁBOR ■ Mendi – BODROGI GYULA ■ Sipkás – CSURKA LÁSZLÓ (felvételtől) ■ Magyar tiszt, Hadapród – FARKAS DÉNES ■ Birtalan – HERCZEGH PÉTER ■ Teleki Pál – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Wass Albert – KRISTÁN ATTILA ■ Asszony – NAGY MARI ■ Rádióbemondó – RÁCZ JÓZSEF ■ Apponyi Albert – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Csáky István – RUBOLD ÖDÖN ■ Szakaszező – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Tábori pap – TÓTH LÁSZLÓ ■ Bórkabátos – KOVÁCS S. JÓZSEF ■ Vítális – TÓTH TIBOR m. v. ■ Szegény román, Román ór – WISCHER JOHANN m. v. ■ Pesti hölgy – KONCZ ANDREA m. v.

Színpadra alkalmazta, dramaturg: Verebes Ernő // Dísztet: Oleksandr Bilozub // Jelmez: Berzsényi Krisztina

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

december 29. – 18 óra | december 30. – 15 óra • Nagyszínpad

FODRÁSZNŐ

Az elpusztíthatatlan szerelem tragédiája és komédiája

Szűcs Nelli, Trill Zsolt, Kristán Attila, Tóth László

– Irina, a fodrásznő maga a szerelem, a szeretet. Nagyon bátor, hiszen a mai világban félünk azt mondani a másoknak, hogy szeretlek, mert hülyének néznek, mint ahogy ezt a nőt is bolondnak nézik, amiért feltétel nélkül hisz a tiszta és őszinte szerelemben. Kitalál magának egy sztorit egy férfiről, aki a börtönben ül – meséli a *Fodrásznő* címszerepét alakító Szűcs Nelli. – Ennek a férfinak megbocsát, többször is, még a végén is, amikor az meg akarja ölni.

Hogy mi a valóság és mi a képzelet játéka, azt mindenki maga döntheti el, de Szűcs Nelli szerint Irina azért ragaszkodik ehhez a férfihoz, mert ő adja meg neki a szabadság érzését. Vannak az életében más férfiak is: a tűzoltó, de az hiába hoz tévét, hiába van állása, lakása. Vagy ott van Irina első férje, az elvetélt részeges művész, aki csak gyötri a szegény nőt... De hol a szabadság érzése?

– Van valami ebben az Irinában, ami miatt minden férfi ragaszkodik hozzá. Lehet, hogy nem szép, sőt, egy trampli, akármilyen, de sugárzik belőle: a szerelem és a szeretet – mondja Szűcs Nelli, aki alakításáért megkapta a Pécsi Országos Színházi Találkozón a legjobb női főszereplőnek járó díjat 2010-ben.

Az azóta számos nemzetközi fesztivált megjárt *Fodrásznő* egyszerre tragédia és komédia, ahogy az életünk is hol komoly, hol pedig derűs... Az előadásban mindez sűrítetten jelenik meg, hiszen, akárcsak a szereplők a színpadon, a nézők is a szélsőségek között „ingáznak”: nevetnek és meghatódnak.

„Arra való a művészet, hogy ne haljunk bele az igazságba” – idézi a rendező, Viktor Rizsakov Nietzschét, és egy interjúból arról is beszélt, hogy a világban gyerekek halnak meg, háborúk dúlnak, békésebb helyeken is sok a betegség, a szegénység, a testi és a lelki nyo-

morúság, ezzel szemben a színházban a szeretetlenség szeretetté, a boldogtalanság boldogsággá válik. A belefeledkező néző úgy érezheti magát, mint a kisgyerek, aki pálcájával megtörténtté teheti azt, amit csak akar.

– A színház nem a valóság, hanem egyetemes játék. Ha megtörténik az előadás, akkor boldogan távozik a néző akkor is, ha fájdalmas, szomorú előadást látott. Mert igaz és hiteles volt, amit átélt.

A *Fodrásznő* nézőjét a rendező nem kárhóztatja arra, hogy csak a sötétben kukucskáljon. Az előadásnak Rizsakov szerint ugyanis nem a színpadon kell megtörténnie.

– Az izgat, azon dolgozom a színészekkel, hogy a néző a történetek résztvevőjévé váljon, hogy minden az ő fejében, szívében játszódjon le... A színész nem alakít valakit, hanem annak a valakinek, aki a színpadon látható, csak a tolmácsa a néző felé, és ami így létrejön, valójában nem is előadás, hanem beszélgetés a közönséggel: Önökkel.

Szergej Medvegyev

Fodrásznő

Szereplők: SZÚCS NELLI, TRILL ZSOLT, TÓTH LÁSZLÓ, KRISTÁN ATTILA

Díszlet és jelmez: Viktor Rizsakov

Rendező: VIKTOR RIZSAKOV

mikor? hol?

december 17. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

Szarvas József, Nagy Mari, Rátóti Zoltán, Tóth Augustza, Blaskó Péter

A KASSAI POLGÁROK

Márai Sándor a mindenkori mának szóló középkori drámája

– *A kassai polgárok* az építő akarat nagyszerű példázata. Az 1311-es kassai lázadás a városépítők önrendelkezésért folytatott küzdelme a kor oligarcháival. Omodé nádor személyében és jogtipró magatartásában könnyen azonosíthatók korunk rablólovagjai, a haszonhalmazók, akik visszaélnék joggal és erkölccsel, kulturálatlanok, nem tisztelnék sem egyént, sem közösséget – mondja az előadás rendezője, Szabó K. István. – A darab megírását ihlető esemény egyébként Kassa 1941-es bombázása volt. Máig nem tudni pontosan, kik álltak ennek a háttérben, de tény: Magyarország ekkor lépett be a háborúba a németek oldalán, és üzent hadat a szovjeteknek. Az eset a civilizáció törekénységét mutatja meg, azt, hogy pillanatokon belül megkérdőjeleződik minden, ami évszázadokon, nemzedékeken keresztül épült. Azt hiszem, nincs a jelen társadalmi átalakulásainak tükrében inspirálőbb dolog, mint megérteni azt, hogy saját történelmi tudatunk is kikezdehető, megteveszthető, végül megsemmisíthető.

A darab főszereplője, János mester, a kassai dóm kőfaragója. Két évtizedes munkáját alig látták valójában az emberek. Megtekintették ugyan, de igazán látni – ahhoz mélyebb tekintet kellen. A város is válságban van, lakossága meghasonlott, s bár külső veszély fenyegeti, János mester számára éppen az emiatt aggódo, őt zaklató polgárok jelentik a külső veszélyt. Visszavonulna magányába, az ihlet forrását keresné, de nem hagyják. Zsarolják titkolt gyengeségét is felhasználva... Nehéz eldönteni, hogy a mester harca vajon hősie küzdelem vagy ámokfutás. János mester igazi tragikus hős, aki mindent elveszít, és bár a tűz éjszakáján példásan helytáll, ő menti meg a zsarnoktól a várost, még vár rá a vezeklés napja, a megértéshez vezető út.

„Káprázatos a darab. Márai megmutatta mindenkinek: hogyan kell történelmi drámát írni. Mert ez aztán dráma és történelem” – nyilatkozta az

ősbemutatón a főszerepet alakító Somlay Artúr. A Nyugat jeles kritikus, Schöpfung Aladár így fogalmazott a műről: a „magyar drámaírás legnagyobb koncepciójú alkotása”. Thurzó Gábor kritikus pedig a *Bánk* bántól: „a magyar irodalom egyik legteljesebb végzetű drámahőst”, „a tömeggel egybeolvadó tragikus hőst” ünnepelte János mesterben.

A *Kassai polgárok* az 1942-es bemutató után csak 1990-ben került újra színre, ezúttal is a Nemzetiben – akkor Bessenyei Ferenc alakította János mestert. Születésének 120. évfordulóján Márai Sándor és eszménye a (kassai) polgár visszatér oda, ahol első színházi sikereit aratta, a Nemzetibe.

Márai Sándor

A KASSAI POLGÁROK

János mester – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Ágnes, János felesége – TÓTH AUGUSZTA ■ Jakab, a polgár – SCHNELL ÁDÁM ■ Gergely páter – BLASKÓ PÉTER ■ Genovéva – BARTA ÁGNES ■ Kristóf – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Petrus, a bíró – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Dyles, a molnár – SZARVAS JÓZSEF ■ Leonardus, a szűcs – RÁCZ JÓZSEF ■ Szabina, dajka – NAGY MARI ■ Timót, fűrmender – BAKOS-KISS GÁBOR ■ István püspök – RUBOLD ÖDÖN ■ Zakariás, literátus / 1. fejszés – HERCZEGH PÉTER ■ Angelus, literátus / 2. fejszés – SZÉP DOMÁN

Díszlet: Mira János // Jelmez: JDS (Jeremias Bianca) // Dramaturg és zeneszerző: Verebes Ernő // Sógó: Kabódi Szilvia // Ügyelő: Lovass Ágnes // Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: SZABÓ K. ISTVÁN

december 27. – 15 óra • Kaszás Attila Terem

HÁZASSÁG PALERMÓBAN

**Fiatal feleség, nagy hozomány,
szegény család és fancsali happy end**

Esküvő másnapja Palermóban. Új asszony érkezett az előkelő, ámde csontszegény Terrazzani házhoz, az aranyos Doralice. És vele együtt beköszöntött a jólét. A lány apja, a gazdag Pantalone 20 ezer aranyat adott hozományul. De a pénzt pillanatok alatt elnyeli az após régiséggyűjtő szenvedélye, az anyós ékszerek és ruhák utáni olthatatlan szomjúsága. A lánynak, és jámbor, szerelmes férjének, Giacintónak semmi nem jut. Még egy rendesebb ruhára való sem. És elindul a háború – a meny függlegességi harca az örömszülők ellen. A családi hierarchia átrendezése.

Goldoni vígjátékaiban többnyire a szerelem, a nő meghódítása vagy visszaszerzése a tét. Suhancok és aggastyánok, urak és szolgák feszülnek egymásnak vágytól hevülten. A régiséggyűjtő családja kivétel. Itt három nő között zajlik a főkonfliktus, a férfiak szerelmi és egyéb ténykedései csupán szerény kísérőakkordok a három fúria egyre kíméletlenebb háborújában. Anzelmo, az após az antikvitások gyűjtésébe menekül, az egyiptomi halotti kultusz műtárgyait gyűjti menye apadó vagyonából. A fiatal férj pedig bekerül az anyja és a felesége közé fájdalmas ütközőnek. A józan Pantalone hiába próbál békét szerezni, bölcsessége leperog a hevült asszonyokról. De Goldoni még ezen a lendületes családi perpatvaron is csavar egyet – harcba küldi sértett önérzetével és ördögi természetével a galambnevű Colombinát, minden szobalányok gyöngyét. A férfiakat felőrli a női presztizsharc, egyedül Brighella, a szélhámos virul benne – egy orgazda élelmessége és a szicíliai gavallérok grandezzája keveredik kétes figurájában.

Goldoni a fancsali happy endek nagymestere – túlságosan ismeri az életet ahhoz, hogy higgyen a végső kibékülésben. A darabzáró csend

Carlo Goldoni

Házasság Palermóban

Goldoni A régiséggyűjtő családja című műve alapján

Anselmo Terrazzani gróf – BLASKÓ PÉTER ■ Isabella grófné, a felesége – UDVAROS DOROTTYA ■ Doralice, a menyük – BARTA ÁGNES ■ Pantalone de 'Bisognosi, az örömapa – BODROGI GYULA ■ Colombina, Isabella szobalánya – GYÖRGYI ANNA m. v. ■ Giacinto gróf, Doralice férje – BAKOS-KISS GÁBOR ■ Brighella, a ház barátja – FARKAS DÉNES

Fordította: Magyarósi Gizella // Dísztet, jelmez: Balla Ildikó // Zenei vezető: Verebes Ernő // Dramaturg: Kulcsár Edit // Ügyelő: Lovass Ágnes // Súly: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: KISS CSABA

mikor? hol?

december 22. – 19 óra | december 23. – 15 óra
Gobbi Hilda Színpad

a *Házasság Palermóban* története végén is csupán pillanatnyi szusszanás az újabb csetepaté előtt.

Hajzás évad volt az 1749/50-es Goldoni számára. Fogadásból 16 három felvonásos darabot írt a velencei Sant' Angelo Színház számára, köztük olyan remekműveket, mint *A kávéház*, *A komédiaszínház* vagy *A hazug*. E sűrű év termése volt a karneváli szezonban bemutatott *A régiséggyűjtő családja* is, amelyet *Házasság Palermóban* címmel játszik a Nemzeti Színház. A történet ugyanolyan egyszerű, mondhatni semmiség, mint a Goldoni-daraboké általában: egy eltört legyező, egy sült tük, egy félreértett kávé – és máris indul a civódások, féltékenységek megállíthatatlan körtánca. A komikus helyzet Goldoni számára csak kiindulópont, a vígjáték igazi forrása: a jellem.

Blaskó Péter, Udvaros Dorottya, Barta Ágnes

DÉRYNÉ IFJASSZONY

A vándorszínészet hőskoráról szól a Déryné Program első saját előadása

„De mi a célja az örökös kóborlásnak? (...) Talán semmi. Olykor mégis azt hiszem, van valami titokzatos célja. Olykor úgy gondolom, mi egy láthatatlan kincset viszünk magunkkal, amelynek bizonyos időre el kell érkeznie valahova. Most mi visszük, – ha kidőlünk, vállára veszi más, – de egyszer csak elérkezik oda, ahol szükség van rá” – hangzik el Herczeg Ferenc művében, amely a 2020-ban újtárra indult Déryné Program önálló társulatának első bemutatója.

A Déryné ifjasszony főhajtás a magyar színjátszás hőskora előtt, ahol romantikus szerelmek, nagy fellángolások, szenvedélyes viszonyok szövetségében hol küszködnek, hol csatát nyerne hivatásuk, a magyar nyelvű színjátszás ügyéért folytatott küzdelemben. A színpadon meg-elevenedő milliót átszővi a színház erejébe vetett hit, ezért a láthatatlan bizonyosságért zajló folytonos törekvés, melyben ki-ki a maga tehetségével, leleményességével vagy éppen fondorlatával próbál érvényesülni. Herczeg Ferenc kalandokkal, tréfákkal, felfokozott érzelmekkel teli színművét a színészek hangszerez játéka teszi még virtuózabbá.

A Déryné Széppataki Rózáról (1793–1872), vagyis a vándorszínészet korának legnépszerűbb színésznőjéről elnevezett program életre hívásával az a kulturális kormányzat célja, hogy a minőségi kultúra ne csak a szűk elit kiváltsága legyen, hanem minden állampolgár hozzáférjen a minőségi előadásokhoz. Ezért választották a program motójának a „Színház mindenkinek” jelmondatot. A Déryné Program négy alprogramjával széles körben szólítja meg a magyar színházi élet résztvevőit – az alkotókat, a társulatokat, és az előadásokból válogató befogadó intézményeket.

Az alprogramok közül az egyik a 15 fős saját társulattal létrehozott előadások megvalósítása. A Déryné Társulat produkciója, a *Déryné ifjasszony* a szeptember 18-i hajdúböszörményi premier után látható majd a Nemzeti Színházban.

– A Déryné Program az egyik legjobb ügy, amely a Nemzeti Színház szervezésében valósul meg – mondja a másfél évtizedes előkészítés után idén tavasszal elindult kezdeményezésről Vidnyánszky Attila, a Nemzeti igazgatója, és a bemutató rendezője. – Herczeg Ferenc műve abba a hőskorba röpít vissza minket, amely a magyar nyelvű színjátszás születésének reményekkel és sikerekkel, nélkülözéssel és küzdelmekkel teli világa. A magyar színházi élet a 19. század elején a vidéki Magyarországon szökkent szárbá – valóságosan és szimbolikusan ide térünk most vissza ezzel az előadással és a programmal.

Herczeg Ferenc

Déryné ifjasszony

Játsszák: JANKA BARNABÁS, SZEMERÉDI BERNADETT, TURI CSONGOR, DÁNYI BENCE, SZÉPLAKY GÉZA, FABÓK MARIANN, HORVÁTH MÁRK, TAPPAI VIKTÓRIA, DÁNIELFY GERGELY, VAS JUDIT GIGI, HAVASI PÉTER, TURI BÁLINT, LOSONCZI KATA, DÁNYI KRISZTIÁN, IVASKOVICS VIKTOR, HABODÁSZ ISTVÁN, KÁRPÁTI BARNABÁS, GULYÁS GABRIELLA, BÁCSI BERNADETT

Jelmez: Kiss Zsuzsanna // Díszlet: Csíki Csaba

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

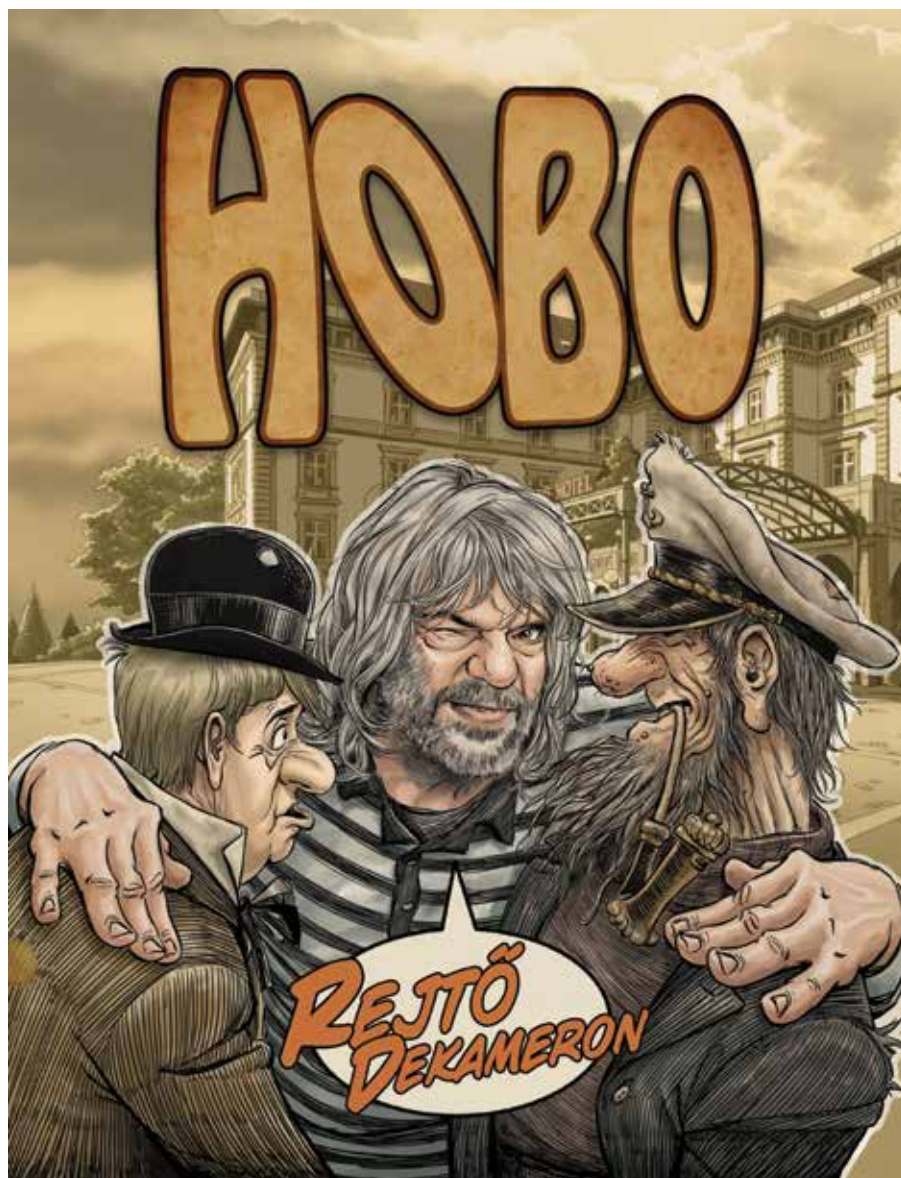
mikor? hol?

december 13. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

A Déryné Program előadása

Rejtő Dekameron

lemezbemutató koncert

FÖLDES LÁSZLÓ HOBO – ének és próza // KISS ZOLTÁN – gitár // IGALI CSANÁD – billentyű // PENGŐ CSABA – basszusgitár, bőgő // GÁL ISTVÁN – dob

mikor? hol?

december 27. – 19 óra • Nagyszínpad

REJTŐ DEKAMERON

A 43. Hobo karácsony a Nemzeti Színházban

A koronavírusnak „köszönhető” az egész. Még márciusban, amikor kitört a karantén, eszembe jutott Boccaccio *Dekameronja*, amiben a pestisjárvány idején „karanténba” vonuló társaság történeteket mesél egymásnak. Aztán ezredszor is megnéztem Pier Paolo Pasolini *Dekameron*-filmjét, és beugrott az ötlet. Elhatároztam, hogy ebben a gyűlölködő országban próbálom megnevetetni az embereket, és Rejtő Jenő tíz zseniálisan megírt regényfiguráját összehárom a mai Budapesten, a vesztegzár alá vett margitszigeti Grand Hotelben, ahol mindannyian elővezetik saját legendás személyiségüket.

Tíz szereplő van, a Dekameronnak megfelelően. Pizskos Fred, Gorcev Iván, Csülök, Troppauer Hümmér, a lírikus költő, aki megveri a közönséget, majd fölolvassza verseiből – ez nyilván én lennék –, valamint Senki Alfonz, Vanek B. Eduárd, Leila, az arab démon, Laura de Pirelli opera-énekesnő, Zwilliner Lola trapézművésznő és Fülíg Jimmy. A hotelben egy kormányülésre is sor kerül, Senki Alfonz miniszterelnök refrénje így szól: „Ragadjuk meg az alkalmat, vegyük át a hatalmat!”

„A Grand Hotel szalonjában szivarozik egy világfi. Öltözkécsény sapka, szemén jeles monokli, bricsesz nadrág, bőrkamásni. Bő-

röndjében Lenin-kötet, svéd koronaékszerek, bokszer, hatféle útleve, füstölők és keresztlevelek és azok a rohadt, mocskos Rolling Stones-lemezek” – ez volna például Fülíg Jimmy, aki „délre várja Pizskos Fredet, aki sötét lelkű tróger. És ha nem megy neki jól a póker, majd a kaszinóba mennek, és kirabolják a páncéltermet.”

Hogy honnan ez a Rejtő-mánia? Már 12-13 évesen nagy rajongója voltam, és később gyűjtöttem a Fülesben hetente megjelenő, Korcsmáros Pál által mesterien kitalált és megrajzolt képregények folytatásait. Miután felvettük a lemezt, megkerestem a néhai mester Gábor nevű unokáját, hogy az album dalaihoz a Korcsmáros-tradíciónak megfelelően készítsenek képregényszerű illusztrációkat. Az ötlet meghallgatásra talált, az együttműködés megtörtént: egy 64 oldalas könyvvel együtt megjelenik a CD. Az volt a szándékom, hogy ezekben a nehéz és komor időkben megpróbáljam megnevetetni azokat az embereket, akiket érdekelnek a munkáim, és persze szeretik Rejtőt.

Tisztelettel vár mindenkit, HOBO

SÁRA ASSZONY

Elfogadni az elfogadhatatlant – Arany János szüleinek története

Egy családról és az őket körülvevő kis közösségről szól Döbrentei Sarolta drámája. Ennek a családnak az életét beárnyékolja a gyász, egymás után veszítik el gyermekeiket. A miértet keresik, azt, hogyan lehetne ezt a csapássorozatot túlélni, elfogadni az elfogadhatatlant, feldolgozni a feldolgozhatatlant – mondja a darab rendezője, Vidnyánszky Attila. – Miközben újabb és újabb gyermekáldásban van részük, ez egyúttal mindig állandó szembesülés a tragédiával. A veszteség folyamatos rettegést szül, hogy az újonnan fogant magzat megmarad-e. Kettős várakozás alakul ki bennük, amely az öröm lehetőségét, de a megelőlegezett gyászt is magában rejt. A vajúdás sem csupán testi, és még csak

nem is egyéni lelki, hiszen Sára asszony mellett az egész közösségre kihat a tragikus események láncolata. Ez alól senki sem tudja kivonni magát. A család, a közösség is együtt vajódik az asszonnyal. Ebben az állapotban Sára asszony – a férjével együtt – megpróbál magyarázatot találni sorsuk kérdésére. Isteni jelként értelmezik a történeteket, előbb olvasni próbálnak ezekben a jelekből, majd eljutnak a tagadásba. Hosszú utat járnak be a végkifejletig.

– A rettentő gyással együtt sem ennyire komor az egész dráma, hiszen mindeközben a közösség élete azért zajlik. Tulajdonképpen a főszereplők történetének háttérben egy szakrális évet élünk meg. Zajlik tehát az élet, megismerünk egy eltitkolt szerelmi háromszöget is, és egy másik családot, ahol viszont nincsen gyerek.

Sára asszony megrendül a hitében, igaz, ehhez a dráma szerint kell egy külső hatás is. Egy fiatalember sugallatára eltávolodik Istentől. Szembesül a saját kudarcával, azzal, hogy nem tudja megmagyarázni a megmagyarázhatatlant. A fásultság, a beletörődés, a kétségbeesés – és apró sikolyok tömkelege. Mindez együtt okozza azt a megrendülést, amelyet Sára asszony megél.

A *Sára asszony* című drámát és remélhetőleg az előadásunkat is áthatja majd a várakozás hangulata. Illyés Gyula mondja Petőfiről, hogy egy egész nemzet szüli meg nagyjait, vagyis egy-egy kiemelkedő személyiség mintegy kora szellemi életének betetőzője. Várunk rájuk, vagy inkább megérjük az időt arra, hogy ide jöjjenek közénk. A közönség tudja, ki volt Sára asszony, és így azt is, hogy Arany János jött és itt volt közöttünk. Hatalmas katarzis lehetőségét nyújtja ez az utólagos tudásunk.

A *Sára asszony* szerepelt a Magyar Színházak XXXI. Kisvárdai Fesztiválján 2019 júniusában. Söptei Andrea a legjobb női főszereplőnek járó díjat vehette át alakításáért.

Söptei Andrea, Szarvas József

Döbrentei Sarolta

Sára asszony

Sára asszony – SÖPTEI ANDREA ■ György – SZARVAS JÓZSEF ■
Demeter Mór, lekipásztör – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Bözsi néni –
SZÁSZ ANNA m. v. ■ Erzsike – MÁRTON EMŐKE-KATINKA m. v. ■
Mikszai Tibor, a doktor – TATAI SÁNDOR m. v. ■ Demeter Boldizsár
diák – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Idős lekipásztör – VARGA
JÓZSEF

Díszlet: Székely László // Jelmez: Bianca Imelda Jeremias // Dramaturg: Verebes Ernő

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

december 22. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

a Nemzeti Színház és a marosvásárhelyi Spectrum Színház
közös produkciója

LEÁNDER ÉS LENSZIROM

A Csongor és Tünde óta írt legszebb magyar tündérmese

Bölömbér király tizenhat évig nem tud szabadulni az ága-boga varázserdőből, ahonnan a kobold Leánder csak akkor hajlandó őt hazazengedni, ha neki ígéri azt, ami még neki magának sincs. Hazaérve Bölömbér megtudja, hogy távollétében született egy lánya, Lenszirom, akit akarata ellenére éppen feleségül akarnak adni Mar-Szúr keleti herceghez. A király hiába őrizteti, zárja kettrecbe a lányát, Leánder és Lenszirom találkoznak, a sötétben rejtőzködő kobold szép szavai, gyengéd hangja, könnyeinek illata elbűvöli a királylányt, de amikor először meglátja a csúf koboldot, megrémül tőle. Leánder elbujdosik, Lenszirom hamarosan ráébred tévedésére és szerelme után indul. Sok-sok kaland, ármány, titok, varázslat és erőpróba után végül minden jóra fordul. Szilágyi Andor szépséges meséje, a *Leánder és Lenszirom* a szeretet megváltó erejéről, a valóságos, belső szépség felismeréséről szól.

– Olyan klasszikus mesei történetet szerettem volna írni, amely minden szempontból tanulságos. Van benne hős, akivel együtt tudunk érezni, antihős, aki közutálatnak örvend, számos fő- és mellékszereplő, akik olyan emberi értékekre világítanak rá, amelyeket meg lehet szerezni, és el lehet veszíteni – mondja a szerző, Szilágyi Andor. – Nekem, annak idején az apám segített abban, hogy ne maradjanak előttem rejtve egy-egy történet fontos részletei. Ő vezetett rá arra is, hogy a megoldásokat próbáljam meg magam megtalálni. Most sem az a lényeg, hogy Leánder és Lenszirom meséjével mit akart közölni a szerző, hanem az, hogy fel tudjuk-e fedezni történetében a párhuzamokat a saját életünkkel, ami több és más, mint az örök mesei alaphelyzet, amelyben a jó elnyeri jutalmát, a rossz pedig méltó büntetését...”

– Minden megvan benne, aminek egy mesékben lennie kell! – mondja Márkó Eszter rendező. – A bujkáló „szörnyeteg”, a bűbajos, aki hősszerelmessé válik, a pökhendi királylány, aki megtanul szeretni. A „komoly” főszereplőket kísérő szolgapár humorral teli világot hoz be a színpadra. Van királyi udvar, tündérpalota, és egy egész állatsereglet

segíti vagy akadályozza Leánder és Lenszirom útját a boldog végkifejlet felé... Leánder kiteszított, mióta elvarázsolták, Bogyóval az erdőben él, ez az otthonuk, ahol harmóniában léteznek az állatokkal, a bokrokkal, fákkal. Amikor vihart kavarnak, azt nem bűbájjal teszik, hanem pontosan tudják, melyik faágat kell megérinteni, hogy az egész erdő megmozduljon. Egybefonódnak a természettel...

A legkisebbeknek ajánljuk a *Leánder és Lenszirom* című mesejátékot.

Szilágyi Andor

Leánder és Lenszirom

Leánder – MÉSZÁROS MARTIN ■ Lenszirom – KATONA KINGA ■
Bogyó – KRISTÁN ATTILA ■ Csibecsőr – SZÁSZ JÚLIA ■ Bölömbér
Kerál – VARGA JÓZSEF ■ Bölömbér Kerálné – KOVÁCS VANDA m. v.
■ Mar-Szúr herceg – BORDÁS ROLAND ■ Tündér negéd – SÖPTEI
ANDREA ■ Vaknadály – MÁTYÁSSY BENCE ■ I-II. Károkatoná,
Unkafiú, Unkalány, Csújjogos, Csíjjegős – ÁCS ESZTER, BERETTYÁN
NÁNDOR

Díszlet: Rózsa István // Jelmez: Cs. Kiss Zsuzsanna // Zeneszerző:
Lovas Gábor // Bábtervező és kivitelező: Lenkefi Zoltán, Zayzon
Ádám // Koreográfus: Darabos Péter // Dramaturg: Kulcsár Edit //
Ügyelő: Lencsés István // Súlyó: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens:
Herpai Rita

Rendező: MÁRKÓ ESZTER

mikor? hol?

december 28., 29. – 11 óra • Gobbi Hilda Színpad

Az előadást 4 éves kortól ajánljuk!

Kozma András David Doiasvilivel ...

... Viktor Rizsakovval ...

BESZÉDES CSENDEK, NÉMA ÜZENETEK

Kozma András az első mondatok fontosságáról, a műfordításról, az orosz anyanyelvről, japán kecskéről, cseh költőről és a mindenség táncáról

Az el nem hangzó mondat időnként hatásosabb, mint a beszéd, és a bennünk működő mozgás sokat elárul a világunkról. Ez is kiderül Kozma András dramaturg, műfordító, fesztiválszervező szavaiból, akivel azt követően beszélgettünk, hogy munkássága elismeréseként az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulóján a Magyar Ezüst Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetésben részesült.

Kezdjük egy idézettel: „Min gondolkozol olyan nagyon mélyen?”

– Erre most felelnem kellene?! Vagy mondjam meg, miből való az idézet?

Segítsek! Első felvonás, első jelenet, első mondat... Turaitól kérdezi

Gál. A válasz pedig: „Azon gondolkozom, hogy tulajdonképpen milyen nehéz egy színdarabot elkezdni...”

– Igaza lehet... De nem jut eszembe, honnan ismerős a szöveg. Talán Molnár Ferenc!

Játék a kastélyban.

– Ez most hirtelen nem ugrott be. Pedig néhányszor volt már dolgom Molnár Ferencsel. A *Liliomot* például lefordítottam oroszra, és amikor 2018-ban ifjabb Vidnyánszky Attila rendezte a Vígyszínházban ezt a darabot, annak is én voltam a dramaturgja. Akkor most ezen a vizsgán megbuktam?!

Bocsánat! Nem vizsgáztatni akartam, de színházi emberként, szöveggel dolgozó fordítóként, dramaturgként pontosan tudja, milyen fontos a kezdés, az első mondat. Csak azt szerettem volna megkérdezni, mivel kezdjük a beszélgetést? Milyen a jó első mondat?

–Az első mondat nagyon fontos lehet. Persze nekem – színházi embernek, dramaturgnak – minden mondat fontos, de nem biztos, hogy a kimondott mondat a legfontosabb. Lehet, hogy az első elhangzó szó előtti feszültségnek még nagyobb a jelentősége. Egy műalkotás születésénél is a csendből, a mozdulatlanból indulunk el a megvalósulás felé.

Egy magazinós interjúhoz jó lenne első kérdésnek, hogy milyen nyelven hívta enni a japán kecskéket?

– Jó kérdés lehetne... De hogy jutott ez az eszébe?!

Olvastam az *Ellenfény* folyóiratot. Ott jelent meg a „naplóféle”, amelyben leírja az egyik hakushui feljegyzésnél, hogy mennyire elfáradt.

... Valerij Fokinnal ...

... Anatolij Vasziljevvel

Sorolja is az ottani munkáját: a kecskék etetése, fejése, tréning, munka a káposztaföldön, tréning, a kecskék etetése. De talán úgy is kérdezhettem volna, hány nyelven beszél?

– Tanultam ugyan a japán nyelvet, egy időben egész tűrhetően beszéltem, többször jártam is ott, de sokat felejtettem. Ma már vállalhatóan csak oroszul és angolul beszélek, és valamelyest csehül. Abból még fordítottam is, egy számomra kedves költő, Bohuslav Reynek prózaverseit.

Az anyanyelve az orosz...

– Igen. Az édesapám magyar diákként Moszkvában tanult, az egyetemen ismerte meg az édesanyámat, összeházasodtak, és végzősök voltak, amikor én megszülettem. Tehát az orosz lett az anyanyelvem, édesanyámmal a mai napig oroszul beszélek. Egyéves voltam, amikor Magyarországra költöztünk, így már itt jártam óvodába, iskolába, itt érettségiztem, itt végeztem az egyetemet, orosz–történelem szakos voltam. Az egyetemen felvettem még a cseh szakot, sőt, egy ideig tanultam kultúrantropológiát is.

A japán nyelvet a butoh-tánc miatt kezdte tanulni?

– Már kamaszkoromban sokat olvastam Japánról, egy időben kimonodottan érdekelt a japán kultúra és irodalom. Olvastam Misima Jukio, Abe Kóbo, Ōe Kenzaburó könyveit, néztem a japán filmeket, az egyik kedvencem volt Ozu Jaszudzsiro és persze Kuroszava. Tetszett a kalligrafikus írásuk, a különös csengésű nyelvük. Sodort magával a japán kultúra egzotikuma, varázslatos, mágikus ereje. Megfogott a hagyományos, tradicionális japán színház is, a nó, a kabuki és a bunraku. Olyan szintű átszellemültséget, olyan „metafizikus” színészi, emberi jelenlétet ritkán tapasztaltam más színpadokon. Később is, akár a magyar vagy az orosz színházban, leginkább a Japánban látott szakrális odaadás ragadott meg egy-egy kiemelkedő alakításban. Jelentős állomás volt a pályám, a személyiségem alakulásában a Szkéné Színházban látott 1988-as butoh-előadás, Tanaka Min és a Mai Juku csoport

bemutakozása. Ennek köszönhetően jutottam el később többször is Tanaka hakushui farmjára, ahol a természet közelében, együtt élve a növényekkel és az állatokkal zajlottak a tréningek és születtek meg az előadások.

Tényleg komolyan gondolkodott azon, hogy táncosnak kellene lennie?

– Akkoriban talán éreztem erre valamiféle indítást. Meg is kérdeztem Tanakától, mit szólna ahhoz, ha ottmaradnék és táncos lennék? Nem mondott semmit, de ahogy rám nézett, abból tudtam, ezt a kérdést nekem kell megválaszolnom önmagamnak. Olyan erősen szíven ütött a hallgatása, hogy megértettem, nem állok készen sem lelkiileg, sem fizikailag erre a feladatra. Végül nem maradtam Japánban, bár a későbbiekben többször dolgozhattam együtt Tanakával – még táncosként is.

Táncost mond, de nekem a táncos szóról a néptáncok, a balett-táncosok jutnak eszembe vagy az operett tánckarának tagja... Pedig nyilván nem erről volt szó!

– Talán inkább a mozgás, mozdulatművészet szót használhatnánk. Erre már sokan tettek kísérletet. Például a Párizsban tanult Dienes Valéria, aki orkesztikának, vagyis mozdulatművészetnek nevezte saját módszerét. De említhetném például Horváth Csabát, aki maga is dolgozott Min Tanakával: ő eredetileg szintén a táncból, néptáncból indult ki, aztán eljutott a fizikai színház fogalmáig. Én ezt a táncot éppen a Tanakának köszönhető élményeim nyomán nem formai oldalról érzékeltem, hanem mint egy belső állapotot értettem meg. Megtörtént velem, hogy hazajöttem Japánból, ültem az íróasztalomnál és azon gondolkodtam, maradjak-e itthon, vagy menjek vissza, legyek-e táncos. Ezen gondolkodtam, és félálomban koppant a fejem az asztalon. Hirtelen azt éreztem, mozdulatlan vagyok, mégis mozog a testem, a lelkem. Rájöttem, hogy a tánc számomra inkább egy lelkiállapot.

Nemcsak dramaturg, ha kell beugró színész is – negyedik kiskirályként A mesés férfiak szárnyakkal előadásban

Ilyen értelemben bárki lehet „táncos” – a színész, a földműves, az újságíró, a tanár –, akinek a lelkében ott van a játékoság, a nyitottság. Az életünknek van egy sajátos, spontán koreográfiája. Én például szeretek barkácsolni, a fával dolgozni, nekem az a munka is olyan, mint a tánc. Vagy ha kimegyek az erdőbe, és nézem, ahogy a szél mozgatja a fa ágait, a lombjait, leveleit, azt látom, hogy a fa is táncol. Táncolnak a felhők, táncol a víz, a Duna, táncolnak a bolygók, az atomjaim. Minden zene és tánc! Így már érthetőbb?

Ez a finom érzékelés – gondolom – az önismeretet szolgálja. Annak nyilván hasznos, aki gyakorolja ezt a technikát, mert jobban ismeri önmagát. De a színházban nekem, a nézőnek számít-e ez valamit?!

– Ez attól függ, hogy miként értelmezzük a színház, a kultúra lényegét, hogyan fogalmazzuk meg a kultúra célját. Már a görögök is azt mondták, ismerd meg önmagad. Sokszor idézzük a delphoi jósdá feliratát: Gnothi seauton! Ha megismered önmagad, akkor te – mint a nagy egész része – az egészre is hatni tudsz. Ez a belső útkeresés számomra nem köldöknézést jelent, hanem a világ működésének, lényegének a kutatását. Engem ez foglalkoztat leginkább a művészetekben, a zenében, a táncban, a színházban. De önmagam megismerését természetesen nagyban segíti a környezetemmel, a nézőkkel zajló állandó dialógus. Ez ugyanakkor nem zárja ki, hogy emellett partikuláris dolgokkal is foglalkozzak, például szövegeket gondoljak vagy tolmácként dolgozzak rendezők mellett. Az én életem vagy munkám során bekövetkezett változásban nyilván közrejátszik az is, hogy közben családos ember lettem, hat gyermekünk van, szakmailag pedig betagozódtam a kőszínházi világba.

Vannak olyan napok, amikor az ember leginkább csak a porszemlétét érzékeli, mert semmi sem sikerül, fáradt, csalódott, kimerült... Ilyen helyzetben nem nagyon érzékeljük, hogy részesei vagyunk ennek a nagy táncnak. Ilyenkor nem biztos, hogy hatékony lehet egy színházi előadás!

– Azt nem lehet előre megmondani, hogy kire milyen hatást gyakorol a művészet. Lehet, hogy önmagunk számára is váratlanul éppen egy életre szóló élményt okoz. Lehet, hogy fáradtak vagyunk, de egy előadás hatására döbbenünk rá a sorsszerűségre, mert éppen a kétségeinkre kapunk választ a színházban. Megkockáztatom, hogy amikor rossz kedvünk van, elkeseredettek vagyunk, amikor arra sincs erőnk, hogy magunkra öltük a mindennapi álarcainkat, felveszük a pózainkat, talán éppen akkor vagyunk a legnyitottabbak. És előfordulhat az is, hogy kipihenten, felkészülten, tele várakozással nézünk meg egy előadást, de csalódást érzünk, mert esetleg nem azt kaptuk, amire számítottunk. A színház varázsa olyan titok, amit még senki sem fejtett meg a maga teljességében.

A saját első igazán nagy színházi élményére emlékszik még? Mi volt az, ami „bevonzotta”?

– Az első jelentős színházi élményeim közé tartozik például a Katona József Színházban látott *Három nővér*. De a színház engem nem csak nézőként érdekelt. Már a gimnáziumban is volt egy kísérletező színjátszó csoportunk. Egy koszos pincehelyiségben próbáltunk, fiatalok voltunk, abszolút amatőrök, mégis ezzel a közösséggel éltem meg az első „színházi” katarzist. Azt hiszem, ez a teljességélmény volt az, amelynek hatására úgy éreztem, hogy nekem még dolgom lesz a színházzal, és

„Ha megismered önmagad, akkor te – mint a nagy egész része – az egészre is hatni tudsz. Ez a belső útkeresés számomra nem köldöknézést jelent, hanem a világ működésének, lényegének a kutatását. Engem ez foglalkoztat leginkább a művészetekben, a zenében, a táncban, a színházban. De önmagam megismerését természetesen nagyban segíti a környezetemmel, a nézőkkel zajló állandó dialógus.”

Kozma András

dramaturg, műfordító, tolmács, fesztiválszervező

1967-ben Konsztantyinovóban (Szovjetunió) született orosz anyától, magyar apától. Magyarországon nőtt fel, az ELTE-n szerez orosz-történelem szakos tanári diplomát. Tanul Japánban Tanaka Min iskolájában, dolgozik Moszkvában Anatolij Vasziljev Drámai Művészet Iskolája elnevezésű színházában, ahol színész-rendező diplomát kap. 1996-tól 2006-ig a Hattyú-Dal-Színház színésze.

1999 és 2002 között az épülő új Nemzeti Színházban nemzetközi referens, segéddramaturg és rendezőasszisztens. 2002 és 2006 között szabadúszóként dolgozott többek között Szolnokon, Székesfehérváron, Gyulán, a Közép-Európa Táncszínházban, a Magyar Állami Operaházban, az Új Színházban is. 2003-tól hét évadon át a Vidnyánszky Attila által vezetett debreceni Csokonai Színház, 2013 óta a Nemzeti Színház társulatának tagja.

2011 óta tanít a Kaposvári Egyetem Színházi Intézetében. Számos drámafordítás mellett az ő tolmácsolásában olvasható Lev Tolsztoj naplójának része.

2015-ben a magyar kultúra nemzetközi megismertetése terén végzett munkáját Hevesi Sándor-díjjal ismerték el. A művészeti munkatársnak járó Németh Antal-díjat 2015-ben kapta a Nemzeti társulatától (2015). 2020-ban a Magyar Ézüst Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetésben részesült.

talán színész leszek. Az egyetemet Szegeden kezdtem, és egy kísérleti Várnász-előadásban a Völegényt játszottam. Később Min Tanakának köszönhetően a Francisco Goya művei nyomán készült *Los Caprichos* – *Goya vendégei a sötétségből* című mozgásszínházi előadásban is szerepeltem, amelyben én személyesítettem meg Francisco Goyát. Emellett mintegy tíz éven át játszottam egy bábos-utcaszínházi csoportban, a Hattyú-Dal-Színházban, de néhányszor felléptem a Nemzetiben is, beugróként a *Mesés férfiak szárnyakkal* című előadásban...

Lehetett volna színész is. Jelentkezett is a főiskolára, elindult felvételizni, de miért nem ment be?

– Ez a visszafordulás valami ösztönös reakció volt. Úgy éreztem, nekem azon a helyen nem lenne jó, nem az én világom. Talán azért nem mentem be felvételizni, mert nem tartottam magam elég érettnek, elég felkészültnek. De nagyon jó, hogy az egyetemen a bölcsészkarra jártam, kiváló tanároktól tanulhattam, sokat olvashattam, gyarapodott a tudásom, tájékozottabb lettem. ... Életemben sok mindent tanultam, sok mindent tapasztaltam, de úgy gondolom, hogy a színházi elhivatottságomat igazából két mesternek köszönhetem: az egyik a japán Min Tanaka, a másik pedig az orosz Anatolij Vasziljev. Az egyik a test, a fizikalitás színházi útját mutatta meg számomra, a másik pedig a verbalitás, a szakrális dimenziójú, cselekvő szó jelentőségét tárta fel előttem. Úgy éreztem, hogy ezt a két embert meg kell egymással ismertetnem, ennek a két energiaforrásnak össze kellene találkoznia. Életem egyik fontos eredményének tekintem, hogy a két alkotót, ezt a két fantasztikus embert összeismerttettem. Az ő munkakapcsolatuknak köszönhetően is fontos, új értékek születtek. Úgy gondolom,

nekem az ilyen kapcsolatok létrehozásában van igazán dolgom, ez is része az alkotási folyamatnak.

Írhatna saját drámákat is!

– Írhatnék... Sőt, írtam is. A *Csillagszeműt*, pontosabban a *Mese a Napkirályról és a Holdkirálynőről, avagy hogyan született a Csillagszemű* című mesedarabot. Ezt a színpadi játékot többfelé is bemutatták. Vannak különböző terveim, darabkezdeményeim, de ezek még nem értek be. Talán ennek is eljön az ideje.

Rendező is lehetne, sőt, időnként rendez is, mégis leginkább dramaturgként ismert. Pedig a dramaturgoknak senki sem tapsol!

– Időnként a dramaturgoknak is tapsolnak. Volt már olyan premier, amikor nekem is ki kellett mennem a függöny elé, az én munkámat is elismerte a közönség. De a műfordítói munkásságomra is büszke vagyok, számos klasszikus és kortárs orosz színművet ültettem át magyarrá, több színházban is az én fordításomban játszották például Csehov, Ivan Viripajev, Osztrovszkij, vagy éppen a Presznyakov testvérek darabjait.

Tolmácsként, összhangban a grúz David Doiasvillivel a Tartuffe próbáján

A 2018-as Pécsi Országos Színházi Találkozón, a POSZT-on a szakmai zsűritől a debreceni *Három nővér* előadásért megkapta a legjobb dramaturg díját. Miért kellett az új bemutatóhoz lefordítania a Csehov-drámát?

– Nem arról van szó, hogy mindenképpen le kellett fordítani a drámát. Nagyon jó, igényes Csehov-fordításaink vannak. Csak ezt a debreceni előadást egy orosz rendező, Ilja Bocsnikovsz rendezte, aki igen elmélyült tudással rendelkezik Csehov kapcsán. Egyébként is másféle ismerettel, érzésekkel közelít Csehovhoz, a drámához egy orosz művész, mint akinek nincsenek személyes tapasztalatai arról a kultúráról. A rendezővel folytatott beszélgetéseink során kiderült, hogy van számos olyan részlet, amit másképpen értelmeztek a korábbi fordítók, máshol voltak a hangsúlyok, mást jelent a szóhasználat, mint amire ő gondolt, mint amit szeretett volna kifejezni az előadással. Viszont nem lett volna szerencsés toldozgatni-foltozgatni a szöveget, így a rendező kérésére újrarendítettem az egészet. A visszajelzésekből ítélve, azt hiszem, sikerült egy frissen megszólaló, de a szerző szellemiségét, filozofikus költőiségét megőrző szöveget készítenem.

A saját fordítása után dramaturgként is volt munkája ezzel a drámával?

– Hogyne lett volna. Az eredeti irodalmi mű lefordítása volt az első fázis. Az már egy következő lépés, amikor elkezdődik a dráma színpadra állítása. A rendező elképzelésének megfelelően bizonyos részletek elmaradtak, felcserélődtek, változtak a mondatok.

Most következik a nagy kérdés: szabad-e újrarendíteni a klasszikusokat, átírni az iskolában is tanult monológokat?

– Igen, ez a kérdés mindig felvetődik, ha műfordításról beszélünk, de nincs minden esetre egyaránt alkalmazható jó válaszom. Nyilván attól függ, hogy mi a rendező célja. Előfordulhat, hogy archaizálni akar,

azokban az esetekben nagyon jól használható a régi fordítás. Ha viszont valami napjainkkal kapcsolatos üzenetet akar megfogalmazni, akkor felborulhat az egész, sérülhet a stílusegység a régies nyelvhasználattal. Csak úgy szabad hozzányúlni az eredeti műhöz, hogy ne sérüljön a szerző szándéka, és az új fordítás közelítsen ahhoz a nyelvi világhoz, amelyet értünk, használunk. Persze lehetnek érdekes megoldások. Van is erre egy jó példám! A grúz David Doiasvili rendezte itt a Nemzeti Színházban még 2014-ben a *Szentivánéji álom* című Shakespeare-előadást. Sajnos, én nem ismerem a grúz nyelvet, ő nem beszél magyarul, leginkább oroszul és angolul kommunikáltunk. Az volt a terve, hogy a keretjáték a korunkat idézően minimalista, fekete-fehér lesz, az álomvilág pedig egy színes, mesés kavalkád. Így jutottunk el oda, hogy a mai nyelvhasználathoz közelítő Nádasdy Ádám-fordítást használjuk az elején és a végén, és Arany János költői képekben gazdag, emelkedettebb, varázslatosabb nyelvhasználata illik inkább az álomban történő eseményekhez.

A debreceni Csokonai Színházhoz a Beregszászról érkezett csapattal került, ott pedig – gondolom – Vidnyánszky Attilának köszönhetően kapott feladatokat. Vele hol került kapcsolatba?

– Érdekes módon én nem Vidnyánszky Attilát, hanem a beregszászi színészeket, Szűcs Nellit és Trill Zsoltot ismertem meg előbb. Sára Sándor 1996-ban forgatott *Vád* című filmjében játszottak többen is a beregszásziak közül, én pedig egy nyúlfarknyi epizódszerep mellett tolmács-fordítóként dolgoztam a forgatáson. Vidnyánszky Attilával jóval később Moszkvában, a 2001-es színházi olimpián találkoztunk, ott kezdődtek a szakmai beszélgetéseink, akkor tudtuk meg, hogy a másik miként gondolkodik a színházról. Én azon az olimpián akkor még az egyik szervező, Anatolij Vasziljev munkatársaként vettem részt. Amikor 2002-ben Vidnyánszky Attila vendégrendezőként színpadra állította itt a Nemzeti Színházban a *Bánk bánt*, már én voltam

tojevszkij-adaptáció, *A nagybácsi álma*, majd 1998 tavaszán Szolnokon rendezte – Schwajda György akkori igazgató meghívására – az *Ártatlan bűnösök* című Osztrovszkij-darabot, főszerepben Töröcsik Marival. Annak az előadásnak is Igor Popov volt a díszlettervezője, aki eredeti végzettsége szerint építész. Miután Schwajda az új Nemzeti Színház miniszteri biztosa lett, szeretne volna, ha Siklós Máriával együttműködve Igor Popov tervezi az épületet. Mivel a Művész Színházban és Szolnokon is tolmácsoltam és fordítottam, természetes volt, hogy engem kért fel Schwajda a az orosz tervező támogatására. segítségére. Ezzel kezdődött a kapcsolatom az új Nemzeti Színházzal...

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

az egyik asszisztense. Később rendszeresen dolgoztunk együtt a beregszászi Illyés Gyula Magyar Színház előadásain, ilyen volt a Töröcsik Mari és Trill Zsolt főszereplésével készült *Szarvassá változott fiú* vagy a *Három nővér*, a *Tóték*, a debreceni Csokonai Színházban készült *Liberté '56*, a *Mesés férfiak szárnyakkal*, a Borbély Szilárd műveiből készült *Halotti pompa*. 2013-tól vagyok tagja az általa vezetett Nemzetinek, ahol elsősorban Viktor Ryzakov, Andrzej Bubień, David Doiasvili, Valerij Fokin mellett dolgoztam dramaturgként, tolmácsként, és a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM egyik szervezője és az orosz és az ukrán színházi kapcsolatok koordinátora vagyok.

Most kell megkérdeznem, amire a fotós kolléga felhívta a figyelmem. Azt mondta, András már akkor ebben a színházban dolgozott, amikor még nem is létezett ez az épület! Hogy is van ez?

– Ez is Vasziljevhez, az ő magyarországi vendégrendezéseihez kapcsolódik. Az első volt a Művész Színházban 1994-ben bemutatott Dosz-

Történelmet írunk.

A Múlt-kor történelmi magazin aktuális számát keresse az újságárusoknál vagy fizessen elő kedvezményesen:

mult-kor.hu/elofizetes ◀◀

Már digitálisan is elérhető.

„A liftesboy versbe szedett mulatságos szövegét betanulta, a színház pénztárosnője pedig elintézte, hogy előadhassa Erdélyi Miklós direktornak; s ha hihetünk a legendának, Leo Fall divatos operettjében már aznap este színpadra lépett. A közönséget elbűvölte a virgonc, dundi kislány...”

„VISSZA KELL MENNEM”

A nagyváradai Dajka Margit trianoni története

Dajka Margit a 20. század egyik legjelentősebb színművésze, akinek színészetét ma is élvezhetjük olyan korszakos filmekben, mint a Makk Károly rendezte *Lililomfi* és *Macskajáték*, vagy Huszárik Zoltán *Szindbádja*.

A pénztárosnő szerepe

Sokan megírták, hogy gyermekkorában Nagyváradon nehéz körülmények között élt, hiszen édesanyjának tizenhárom gyereket kellett egyedül felnevelnie. Gyufát és újságot árult a Bémer téren, hogy segítsen neki. Tízéves volt csupán 1917-ben, amikor elolvasta a Színházi Életben a *Sztambul rózsája* című operettet, s megtalálta benne élete első szerepét. A liftesboy versbe szedett mulatságos szövegét betanulta, a színház pénztárosnője pedig elintézte, hogy előadhassa Erdélyi Miklós direktornak; s ha hihetünk a legendának, Leo Fall divatos operettjében már aznap este színpadra lépett. A közönséget elbűvölte a virgonc, dundi kislány, s a forró siker után Dajka Margit játszotta a gyerekszerepeket. Tehetségét Hetényi Dömény Elemér, a nagyváradai társulat művésze is felismerte, s színészmesterségre tanította.

Dajka Margit felfedezőjével, Hetényi Dömény Elemér nagyváradai színésszel

A nagyváradai társulat 1921-ben szerződött, s három évad múlva már Kolozsvárott az „operettanszamléban” szerepelt. Bemutatkozását az Ellenzék című napilap szerkesztője 1924. szeptember 3-án így üdvözölte: „Talán nem érdektelen, ha megírjuk itt, hogy Dajka Margit mindössze tizenhét esztendő kis vadóc, de máris olyan tehetséges, hogy a kollégái nagy kíváncsisággal várják a bemutatkozását, amely szerintük igazi meglepetést fog okozni.”

A meglepetés nem is késett sokáig. Dajka Margit híre csakhamar Budapestre is eljutott, s Horváth Árpád, a Nemzeti Színház rendezője Kolozsvárra utazott, s szerződéssel kecsegtette a színésznőt. A további eseményeket Dajka Margit így mesélte el 1980-ban a Film, Színház, Muzsika olvasóinak: „de még mielőtt megérkezhetett volna a Nemzetitől a hivatalos válasz, megjelentek Kolozsváron a Réti-színészügynökség főnökei. Réti György és István, s hogy jelképesen fejezzem ki magam: lecsaptak a Nem-

Jávor Pállal a Torockói menyasszony című filmben. Jobbra: Kovács György kolozsvári színésszel

zeti »kezeiről«. A következő szezon (az 1927–1928-as – G. T.) már a miskolci színháznál talált, ahol akkor Sebestyén Mihály volt a direktor.” Dajka Margit tehát nem várt a dicsőséggel járó, ámde bizonytalan nemzeti színházi szerződésre, hanem a legendás pesti ügynökökre bízta sorsát.

Történelmi kulisszák

Az interjúban, visszaemlékezésekben és szabálytalan portrékban arról viszont alig esett szó, hogy Dajka pályakezdésének regényes fordulatai mögött ott lüktetett a tragikus magyar történelem. Az 1918-as spanyolnáthajárvány a tizenegy éves Margiton kívül az egész családot munkaképtelenné tette, s valamennyien a kislány keresetére szorultak. S egymás után jöttek a csapások: a román megszállás, a trianoni békediktátum. Az első világháború elvesztése katasztrofális következményekkel járt, s az élet nem egykönnyen állt vissza a régi kerékvágásba. Bár úgy tűnt, hogy a színészi pálya segít kitörni a szegénységből – a kisebbségi magyar színházi életben nem lehetett egykönnyen érvényesülni. A színházigazgatóknak megcsappant a tőkéjük, nem tudtak tisztességes gázsit fizetni, ha egyáltalán volt annyi bevételük, hogy szétoszthassák a tagok között... A román állam nem segített szubvencióval a kisebbségi magyar társulatokon. Hogy a színésznő tudja fizetni ruhaszámláit, kolozsvári igazgatója, Janovics Jenő megengedte, hogy Erdély-szerte vendégszerepléseket vállaljon. Mindhiába. Az 1927-ben megkötött miskolci szerződés azonban több fellépési lehetőséget biztosított, s jóval magasabb gázsival kecsegtetett. De nem csak ez lehetett a távozás legfőbb oka – a művész talán családja elöl is menekült. Olyan városban akart új életet kezdeni, ahol nem sügnak össze a háta mögött, hogy fivérét ismét bebörtönözték. (A lapok 1934-ben azt írták a betörésből élő Dajka Gyuláról, a színésznő testvérbátyjáról, hogy már régi ismerőse a rendőrségnek.)

Amikor Dajka Margit Miskolcon Farkas Imre *Repülj fecském* című operettjében 1927. október 13-án bemutatkozott, csak mellékesen jegyezték meg a lapokban, hogy Kolozsvárról érkezett; inkább azt emelték ki, hogy gyorsan „befutott” a miskolci közönség szeretetébe.

Dajka Margit Miskolcon társra is talált Kovács Károly személyében, akivel 1928 őszén a szegedi Városi Színház társulatához szerződtek. Dajka elsőként Marcsa szerepét játszotta Szirmai Albert *Mágnás Miska* című művében. A Délmagyarország 1928. szeptember 20-án kiadott számában így emlékeztek meg a „kis szubrettről”: „öntudatos és ösztönös színésznő [...] vannak őszinte hangjai és vannak sikeres táncai”.

A helyi lapokban megjelent bírálatok persze mit sem értek. Ha valaki igazi karrierre vágyott, azt kellett elérnie, hogy felfigyeljenek rá a fővárosban. Csakhamar erre is sor került. Történt ugyanis, hogy a Vig-színház vezetői meg akarták leckéztetni társulatuk sztárját, a rakoncátlan Gaál Franciskát, aki azt hitte magáról, hogy pótolhatatlan. Jób Dániel és Roboz Imre elutaztak hát Szegedre, megnézték Dajka Margitot, s az ismeretlen vidéki színésznőnek adták Emőd Tamás és Török Rezső *Két lány az utcán* című darabjában az eredetileg Gaál Franciskának írt szerepet. A bemutató után a kritikusok egyöntetűen úgy vélekedtek, hogy érdemes volt kockáztatni. Amikor pedig Robozék megbocsátottak Gaál Francinak, Dajka Margit bebizonyította, hogy ő sem hagyja magát, s 1930-ban átszerződött a Belvárosi Színházba, melyet ekkoriban Heltai Jenő igazgatott. Tekintélyes szerepek és rendkívüli sikerek után 1932-ben visszatért a Vig-színházba, 1933-tól azonban csak szerepekre szerződött.

Örök titok

Ekkor történt, hogy Dajka Margit rövid időre visszatért Erdélybe. A Pesti Napló 1933. május 31-én adta hírül, hogy a színésznő egy hónapos turnéra indul; először Nagyváradon, Kolozsváron és Aradon fog vendégszerepelni.

Miskolci emlék 1927-ből

Az új államhatárok szétarabolták ugyan Magyarországot, de a színésztársadalom egy része erről nem vett tudomást, s működési területének tekintette a teljes magyar nyelvterületet. Budapesti művészek gyakran felkerekedtek egy-egy erdélyi vendégjátékra. Elsősorban kollegialitásból. Ugyanis ha neves vendégművész érkezett, megtelt a színházterem, s végre az igazgató többet tudott fizetni a tagoknak. A közönség pedig legalább néhány órára úgy érezhette, hogy semmi sem változott, hiszen ugyanabban a színházi élményben részesült, mint a budapesti publikum. A fővárosból hazatérő sztárra sokan voltak kíváncsiak, akinek bizonyára jól esett a forró ünneplés, a régi közönség őszinte szeretete.

Dajka hosszúra nyúlt erdélyi tartózkodásának azonban egészen más oka is lehetett. A színésznő ugyanis megismerkedett Kovács Györggyel, egy „gazdag textilkereskedő huszonegy (valójában huszonhárom – G. T.) éves színészfiával”. (Akkoriban a hírlapírók még így jellemezték a későbbi kétszeres Állami-díjas, érdemes művészt, a nép művészt, a marosvásárhelyi Székely Színház kiváló tagját.) A találkozásból szerelem lett, s 1933 októberében, amikor Dajka Kolozsvárra szökött, még az a hír is felröppent, hogy válik Kovács Károlytól, akinek 1929-ben lett a felesége (csak 1940-ben váltak el). Munkája azonban nem cseréltette vissza szülőföldjére: „*Pedig szép volna itt élni, itt játszani, elfelejteni mindent, ami az utóbbi években történt. De vissza kell mennem. Filmmezniem kell tovább. A Rákóczi-indulót még nem fejeztük be (...). Különböző játékszi engedélyem sincs. (...) Visszamegyek. Vissza kell mennem. Egyelőre*” – nyilatkozta 1933. október 26-án a Keleti Újság publicistájának.

Aztán néhány hónap alatt minden helyreállt. Dajka Margitot új szerződések várták Budapesten, s Kovács Károllyal is kibékült. Sohasem beszélt róla, hogy valójában mit történt ez alatt a néhány hónap alatt. Örök titok marad. Legközelebb csak 1940-ben lépett fel szülővárosában és Kolozsváron, amikor Észak-Erdély „visszatért az anyaországhoz”.

GAJDÓ TAMÁS

| fotók: OSZMI

Dajka Margit fiatalon...

... és balettáncosként

Szőcs Géza (jobbról a harmadik) a Csíksomlyói passió alkotóinak körében

Búcsú Szőcs Gézától

Valamennyi – saját kultúrájára büszke – nemzet számon tartja kiemelkedő alkotóit, gondolkodóit, a teremtő emberi képzelet istenadta tehetségeit. Van úgy, hogy már életükben felismerjük és elismerjük a jelentőségüket, de egyáltalán nem ritka, hogy csak haláluk után döbbenünk rá – a távozásukkal mekkora úrt hagytak maguk után, és az életmű, amelyet teremtettek, még felfedezésre vár. Szőcs Géza a kortárs magyar kulturális élet egyik meghatározó személyisége volt, szerteágazóan gazdag és küzdelmes pályája már életében elismerést hozott neki, de úgy érzem, csak most, hogy – megidézve egyik versét – őt is „telibetalálta a céldobást játszó halál”, tudjuk igazán felmérni, mit is jelentett számunkra Szőcs Géza, mint író, költő, gondolkodó.

Eddigi színházi pályám során többször is összehozott bennünket a sors és a közös alkotás lehetősége. Először Debrecenben, a Csokonai Színházban megrendezett *Liberté '56* című abszurdba hajló, látomásos forgatókönyve kapcsán dolgoztunk, beszélgettünk, gondolkodtunk együtt, és igen hamar kiderült, hogy mennyi minden köt össze bennünket. Egyrészt mind a ketten a határon túli magyar lét kemény valóságából érkezünk, ami rögtön sorsközösséget is jelentett számunkra, másrészt a művészi látásmódunk összecsengő költőisége, polifonikus szürrealizmusa révén legtöbbször felszavakból megértettük egymást, és közel állt hozzám a szövegeinek foszlányszerűsége, balladisztikus történetmesélése is. De talán a legfontosabb, hogy mind a ketten felismertük egymásban a magyar nemzeti értékek melletti elköteleződést, és az 1956-os forradalom felszabadító, mámoros szellemisége ugyanazt a lelkesültséget, rajongást váltotta ki bennünk.

Szőcs Géza nálamnál korábban került bele a magyarországi kulturális és politikai élet bonyolult és ellentmondásos világába, ezért nagyon sokat tanulhattam tőle. Óriási tudása, rendkívül széles látóköre és tapasztalata révén számos dolgot, jelenséget másképpen, összetettebben tudott láttatni, mint általában gondolnánk. Rám elsősorban mégis igazi, szárnyaló költőként volt igen nagy hatással, mivel a színpadra szánt szövegei is tele voltak emelkedett, gyönyörű, megrendítő poézissel, amit finoman átszótt sajátos humora, ironiája, filozofikus szellemessége. Lélekben, alkotóművészetében egy igazán szabad és nehezen behatárolható személyiség volt, de mindig markánsan megjelent írásaiban, beszédeiben a magyar sorsba, a nemzeti küldetésbe vetett mélységes hit. És utolsó, közös színházi kapcsolódásunk, a *Csíksomlyói passió* – amelynek meghatározó részét jelentették az általa 1999-ben írt *Passió* című kötet szövegei –, mindkettőnk számára megrendítő közös élményt hozott, mikor Csíksomlyón, mintegy 25-30 ezer ember előtt együtt élhettük át az összetartozás felemelő érzését.

Szőcs Géza távozásával egy számomra fontos alkotótársat, egy nagyformátumú kultúrembert, a magyar szellemi élet kiemelkedő alakját veszítettük el, de az utána hagyott életmű továbbra is fontos ihletforrásként, inspirációként él velünk tovább.

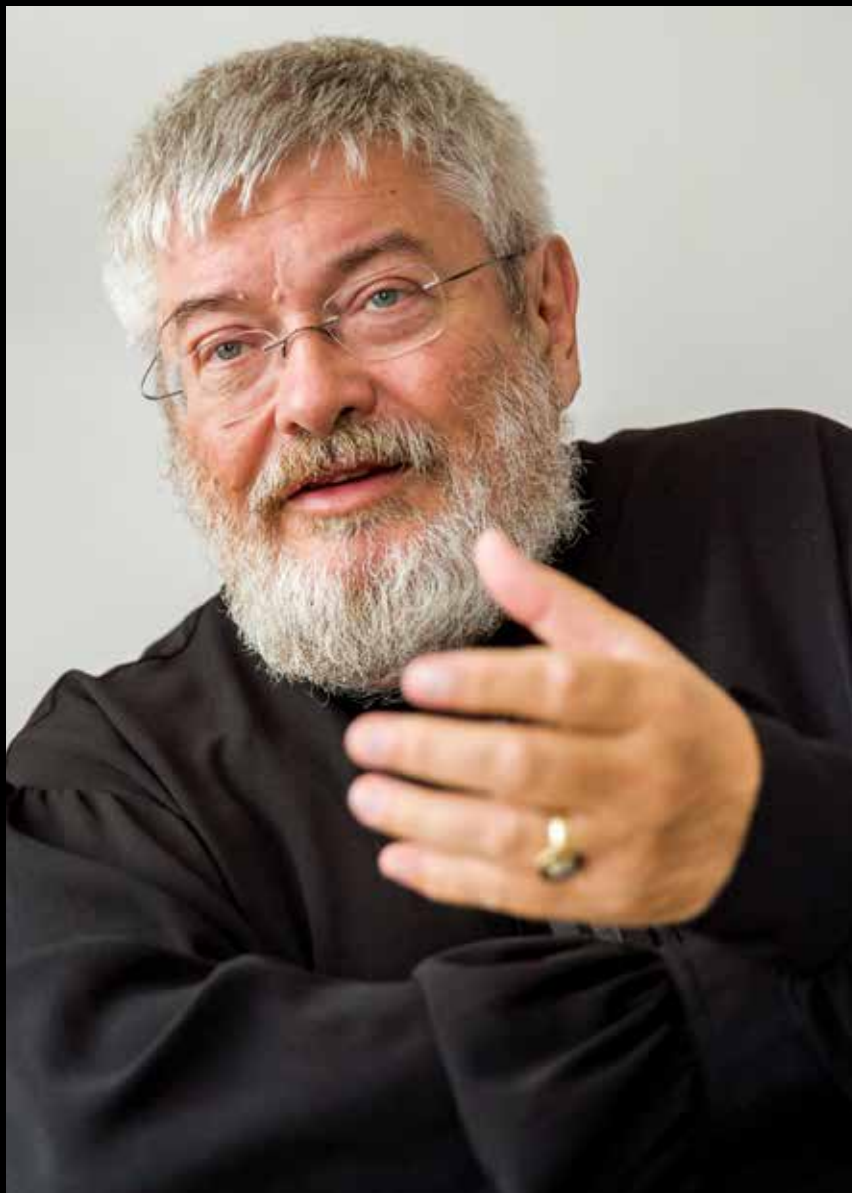
VIDNYÁNSZKY ATTILA

Mária a szentlélekhez beszél

34 éve várom
 hogy eljöjj hozzám
 hogy újra eljöjj hozzám
 hogy beszéljünk végre arról is
 hogy megbeszéljük végre
 hogy a gyerek
 hogy ez a fiú
 HOGY MI LEGYEN A GYEREKKEL
 hogyha eljönne újra
 hogy a gyermekről
 akinek anyjává kellett lennem
 hogy a Fiúról
 akit világra hoztam
 hogy miért
 mért is volt erre szükség
 és mért volt szükség
 pont énrám azért hogy
 hogy Isten Egyszülött Fia
 ÉNBENNEM FÖLDI TESTET ÖLTÖN
 HOGY MEGHALHASSON
 ITT ALANT A FÖLDÖN
 két lator között egy véres
 és rettentő keresztfán

hogy kínhalált haljon itt Jeruzsálemben
 az édenkert mögött
 vagy az édenkerttel szemben
 szóval: hogy megbeszéljük végre
 merthát nekem is tudnom kénc
 hogy mit keresett erre ő
 mért is sietett ennyire azért
 hogy eljusson végre ide ő a Hegyre
 hogy eljusson végre föl a Golgotára
 és eljutott
 és akkor szemét eltakarva
 zokogni kezdett, s vágóját abbahagyta
 a mennynek minden óre, gyorsfutára.

*Részlet Szűcs Géza Passió című kötetéből – a szöveg elhangzik
 a Csíksomlyói passió című előadásban*

A Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Színház a 2019/2020-as évadban kiállítássorozatot indított Kincstár címmel. Az „Ahol az első Nemzeti Színház felépült” című tárlat a Nemzeti Színház 2. emeletén tekinthető meg.

AHOL FELÉPÜLT AZ ELSŐ NEMZETI SZÍNHÁZ

Grassalkovich Antal telekadományozásának története

A Grassalkovichok három nemzedéken át voltak jelen a magyar közéletben. Politikai, hivatali tevékenységük mellett a látványosságok, a színház- és a zeneművészet pártolói voltak.

I. Antal (1694–1771) szerény hivatalnokként kezdte pályáját, szorgalma, tehetsége révén hatalmas birtokokat szerzett, bárói, majd grófi címet kapott. Az uralkodó, Mária Terézia támogatója és bizalmasa volt. Fia, II. Antal (1734–1794) fényűző életet élt, és a művészeteket – a birtokok jövedelmét meghaladóan is – nagyvonalúan pártolta. A család gödöllői kastélyához építtetett gyönyörű kis barokk színházterem ma is működik. Az ő fia, a gyermektelenül meghalt III. Antal (1771–1841) nemcsak birtokokat, hanem adósságot is örökölt, amelyeket tovább gyarapított. Volt királyi kamarás, belső titkos tanácsos és Csongrád vármegyei főispán. A reformkor nagy eszméinek pártolója volt, Széchenyi István és felesége többször is meglátogatta a gödöllői kastélyban. Többek között telket adományozott a Magyar Nemzeti Múzeum javára (ennek eladásából is származó pénzből vásárolták meg azt a területet, ahol a mai épület áll), és a Pesti Magyar Színház (a későbbi Nemzeti) az ő telken épült fel. „Az utolsó Grassalkovich .... főhibája volt könnyelmű tékozlása, amit talán csak a körülmény menthet, hogy nem voltak leszármazottai” – olvasható róla a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság Közlönyében, a *Turul*-ban (1931).

Vetélkedő koncepciók

A reformkori közhangulat szinte egységes volt: Pesten épüljön meg a Nemzeti Színház, amely magyar nyelven szól a közönséghez. A megvalósulás mikéntjében két elképzelés vetélkedett egymással a színház 1837-es megnyitásáig.

Az egyik párt vezére Széchenyi István volt, akinek nevezetes írása *Magyar játékszínrül* címmel 1832-ben jelent meg. A másik pártot Pest vármegye vezetője, Földváry Gábor alispán képviselte.

Széchenyi az Angliában megismert modern gazdálkodás elveit szem előtt tartva amellettt tört lándzsát, hogy a megvalósításhoz szükséges fedezet megléte esetén szabad csak belevágni a tervezésbe és az építkezésbe. A vármegye viszont több vidéki színház esetében már bevált, feudális ügymenet szerint kívánt eljárni: amint érkeznek önkéntes adományok, hozzá lehet kezdeni a munkálatokhoz.

A másik vitapont a helyszín volt. Széchenyi központi helyre képzelte a teátrumot, a Duna pesti partjára, a városnak abban az általa megálmodott és alakulóban lévő „magjában”, ahol a gőzhajó kikötő, az árutőzsde, a Nemzeti Casino működik, és ahol majd a Lánchíd is felépül – ehhez telket is kapott a nádor révén.

A vármegye saját színházi tervének megvalósítására törekedett, és 1834-ben egy külvárosi telek birtokába jutott. Az akkoriban Kerepesinek nevezett út elején, a mai Rákóczi út és a Múzeum körút sarkán lévő birtok Grassalkovich Antalé volt.

1835-ben meg is született a vármegyei döntés (Széchenyi tervétől függetlenül, amely egy ideig még szintén megvalósulni látszott), hogy a Grassalkovich-féle telken belevágnak az építkezésbe. Az akkori érvelés szerint a vármegye által építendő teátrumot ideiglenesnek gondolták, és a színészképzés helyeként szolgált volna, ha elkészül az állandónak szánt Széchenyi-féle Nemzeti – amely soha nem épült fel.

A Pest megye fennhatósága alá tartozó teátrum Pesti Magyar Színház néven 1837. augusztus 22-én nyílt meg. 1840-től lett állami fenntartású, és ekkor vette fel hivatalosan is a Nemzeti nevet. 1908-ban bezárták, mert életveszélyessé vált, majd lebontották.

Az adományozó,
Grassalkovich III.
Antal (Ehrenreich
Sándor Ádám
rézmetszete, 1830
körüli)

Grassalkovich
Antal 1835-ös
adománylevele,
amelyet a Magyar
Nemzeti Levéltár
őrzi

Személyi vetélkedés

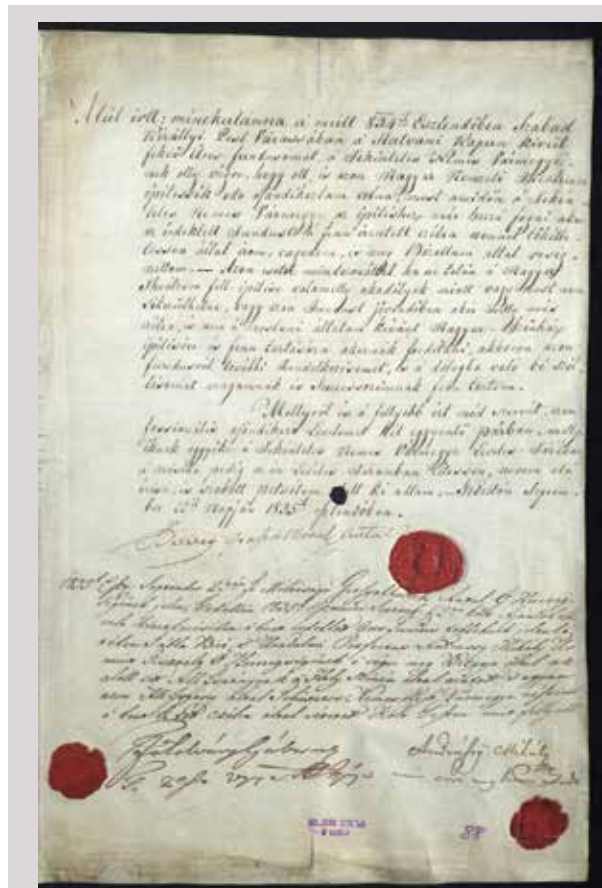
Széchenyi egy részvényekre alapított országos színházat óhajtott. Pest megye ugyan még nem volt tisztában a magáéval, csak abban az egyben volt bizonyos, *hogy ne legyen olyan, mint minőt Széchenyi óhajt.* (...) [Földváry] „megirigylte Széchenyi országos hírnevét. Ő maga akart (még tán kicsinyeskedés és intrigua árán is) abból az elismerésből, amely egy nemzeti vállalat sikerét okvetlen követte volna” – írja a vitáról Bayer József *A nemzeti játékszín története* (1887) című hatalmas és minden részletre kiterjedő munkájában.

Széchenyi felelőtlenségnek ítélte bizonytalan anyagi háttérrel belevágni az építkezésbe, amelynek egyébként a színhelyét sem tartotta megfelelőnek. Azt jövendölte, hogy Földváryék tette fél évszázadra veti vissza az állandó Nemzeti megépítésének a lehetőségét. Széchenyi tévedett: 1837 és 1908 között működött az ideiglenesnek szánt épületben a Nemzeti, és onnan további átmeneti épületekben (Blaha Lujza téri Népszínház, Hevesi Sándor téri Magyar Színház) működött az intézmény egészen 2002-ig, a mai Soroksári úti Duna-parton álló épület megnyitásáig.

Kényszerű adomány

A budai Várszínház társulata jelentette az 1830-as években a magyar színházat Pest-Budán, és ők alkották volna a tervezett pesti Nemzeti Színház bázisát. Fáy András igazgató, Telepi György czermester, komikus, darabíró, színpadgépész és díszletfestő, valamint Megyeri Károly színész (*A tintásüveg* című Petőfi-vers főszereplője) elindultak a leendő színháznak helyet keresni Pesten.

„Nyakukba vették a várost, hogy valami üres telket vagy könyvebb szerkezetű épületet szemeljenek ott ki. (...) Volt akkor a Ke-repesi-út elején – mely jól kívül feküdt még ekkor a városon – egy nagy üres telek s valamivel beljebb egy nagy magtár. Mind a kettő Grassalkovich herceg tulajdonát képezte. Ez a magtár, mint Fáy írja, mindhármójuknak különösen megtetszett. Birtokba keríthetése óhajától nem tudott többé Fáy megválni. Ment egyenesen a megyegyűlésbe, ahol Földváry elnökölt. Midőn a terembe ért megpillantotta ugyanott Bujanovics Lukácsot, hg. Grassalkovich jószágigazgatóját és új eszme villant meg agyában. A herceget akkoriban szorongatták a

„Alulírott: minekutána a múlt 1834-ik esztendőben szabad királyi Pest városában a Hatvani kapun kívül fekvő üres fundusomat a Tekintetes Nemes Vármegyének oly végre, hogy ott és azon magyar nemzeti theatrum építésék, odaajándékoztam volna, most amidőn a Tekintetes Nemes Vármegye az építéshez már hozzá fogni akar, az érdekelt fundus a fennérített célra ezennel tökéletesen általirom, engedem és megbízottam által resignálom. – Azon esetre mindazonáltal, ha netalán a magyar theatrum felépítése valamely akadályok miatt vagy most nem sikerülhetne, vagy azon fundust jövődében akár-mely más célra, és nem a mostani általam kívánt magyar színház építésére és fenntartására akarnák fordítani, akkoron azon fundusról további rendelkezésemet, és a do-logba való beszólásomat magamnak és successoraimnak fenntartom.”

hitelezői. Pestmegye vonakodott azonban elmarasztaló ítéletek szelle-mében eljárni és így a herceg köszönettel tartozott a megyének. Fáy jól számított, midőn tervét arra építette, hogy a herceg már halából sem fog valami áldozattól visszariadni – ha Pestmegye ezt kéri tőle. Fáy megsúgta tervét Földvárynak, ki azt azonnal közölte Bujanovicssal. Néhány hétre aztán már azzal az örömdetes hírrel jött Bujanovics Fáy-hoz (mert Földváry Tassra utazott), hogy a herceg készségesen ad az említett telekből egy részt a színház céljaira.” (*Bayer József: A nemzeti játékszín története, 128-129. oldalak*)

KORNIA ISTVÁN

BÁNK BÁN MARATON

Kesselyák Gergely karmester, Batta András zenetörténész, Vidnyánszky Attila rendező beszélgetett az érdeklődőkkel Erkel operájáról

Jelenet a tantermi Bánkból

A kétszáz éves remekmű születését és 1833-ban kezdődő színpadi történetét eleveníti fel a Nemzeti Színházban január végéig megtekinthető tárlat.

DRÁMA, OPERA, OSZTÁLYTEREM...

Egy klasszikus, műfaji határok nélkül

Kétszáz éve, 1820 novemberében jelent meg Katona József főműve, a *Bánk bán*. Az évforduló alkalmából Vidnyánszky Attila három rendezését tűzte műsorra a Nemzeti Színház. A „maraton” az előadások mellett kiállítást és beszélgetéseket is kínált október 20. és 22. között.

– A *Bánk bán* a legjobban megírt magyar dráma, igazi shakespeare-i mű – fogalmaz Vidnyánszky Attila, aki 2002 óta kétszer színre állította Katona eredeti művét és négyszer Erkel operájának több verzióját. A maraton a rendező két évtizedes *Bánk bán*-értelmezéseinek, alkotói törekvéseinek pillanatképét nyújtotta: a Nemzeti Színházban 2017-ben bemutatott prózai és tantermi előadás, valamint a 2020-ban a Coopera produkciójaként készült, a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon augusztusban bemutatott opera volt látható három egymást követő napon.

– *Bánk bán* ereje, fellobbanásai, elkeseredése, gyengeségei révén rajzolódik ki egy olyan magyar hős alakja, aki az elmúlt kétszáz évben nemzeti kincs, magyarságtudatunk egyik meghatározója lett – fogalmazott az opera előtti beszélgetésen Batta András. A zenetörténész szerint Erkel nemcsak korának legaktuálisabb zenei törekvéseit használva komponált, hanem egyedi magyar hangzást teremtett a verbunkossal, a cimbalommal, amely ma exportra is alkalmassá tenné a művet. Ezt húzta alá Kesselyák Gergely karmester is, aki úgy véli: Erkel műve a romantikus operák külföldi kedvelőinek akkor is tetszhet, ha nem ismerik a magyar történelmet és nem értik a szöveget, mert zseniális a zene, a *Hazám, hazám* áriát pedig akár Verdi is írhatta volna.

– Katona nyelve nem könnyű, de nem is nehezebb, mint egy műszaki cikk mai használati leírása – fogalmazott a prózai előadáshoz kapcsolódó beszélgetésen Balázs Géza nyelvész, aki szerint a *Bánk bán* és a hozzá hasonló klasszikusok tanítása nélkül elzárjuk magunkat a teljes irodalmi hagyománytól. A tudós szerint – aki a *Bánk bán szótár* egyik szerkesztője –, a színház arra jó, hogy „beettesse” a diákokat és segítsen a megértésben. De olvasni akkor is kell!

Horkay Hörcher Ferenc esztétorténész arra hívta fel a figyelmet, hogy a drámát nemcsak a lázadás, hanem a hatalom működése és a lojalitás szempontjából is érdemes lehet vizsgálni – ami Katona idejében éppolyan érdekes volt, mint ma.

-ki

Riportfilm a maratonról

A *Bánk bán* maraton előadásainak alkotói-val, a rendezővel, valamint zenetudós, nyelvész és magyartanár közreműködésével az M5 kulturális csatornával együttműködésben készült riportfilm 2020. november 17-én került adásba – de továbbra is megtekinthető a mediaklikk.hu weboldalon és a Nemzeti Színház honlapján is.

ÖTLETPÁLYÁZAT

A Nemzeti Színház ötletpályázatot hirdet a Nemzeti Összetartozás Évében, a trianoni békediktátum aláírásának 100. évfordulóján a történelmi Magyarország területén egykor és ma létező kőszínházakat bemutató, interaktív emlék- és bemutatópont megalkotására. A cél a nagy hagyományokkal rendelkező, a világon szinte egyedülálló földrajzi sűrűségű, szépségű és kulturális erejű magyar színházi hálózat bemutatása – látványosan és digitális eszközökön megjeleníthető háttértartalmakkal. A pályázat határideje: december 15. További részletek a Nemzeti Színház honlapján.

GRATULÁLUNK! Az 1956-os forradalom és szabadságharc 64. évfordulója alkalmából állami kitüntetésekkel adták át a Pesti Vigadó dísztermében október 26-án.

A Magyar Arany Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetésben részesült kiemelkedő színpadi tevékenységéért **VARGA JÓZSEF**, aki 2013 óta a Nemzeti Színház színművésze, ma is játszik a beregszászi Illyés Gyula Színházban, korábban pedig a debreceni Csokonai Színház tagja volt.

A Magyar Ezüst Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetését kapta kiemelkedő dramaturgi és műfordítói munkája elismeréséül **KOZMA ANDRÁS**, a Nemzeti Színház nemzetközi referense, a Madách Nemzetköz Színházi Találkozó, a MITEM egyik szervezője. (interjú a 28. oldalon).

A Magyar Ezüst Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetését kapta kiemelkedő szakmai tevékenységéért **PALLAGI MIHÁLY**, a Nemzeti Színház világosító- és videótárának vezetője, aki 2000 óta, vagyis a jelenlegi színház építésének kezdete óta a teátrum fővilágosítója.

SZEREPAÓTVÉTELEK, BEUGRÁSOK

A *Házasság Palermóban* című komédiában Udvaros Dorottya vette át Isabella grófné szerepét a színház társulatából távozó Bánsági Ildikótól. A *Rocco és fivéreiben* a Bánsági Ildikó által játszott Rosaria Parondit a továbbiakban vendégként a temesvári Szász Enikő, Francát pedig Nagy Johanna helyett Szász Júlia alakítja, aki az idei évadtól tagja a Nemzeti Színház társulatának. Euripidész *Médeia* című tragédiájában a tavasszal elhunyt Csurka László játszotta a hírnököt, a szerepet Kovács István vette át. Georg Büchner *Woyzeck* című darabjában a Szabó Nikolett és Benedek Dániel által játszott szerepeket az idei évadtól Szász Júlia és Mátyássy Bence alakítja. A *Tizenhárom almája* Borkabátosának szerepét Nagy Márktól a társulat új tagja, Kovács S. József örökölte. A *Sára asszonyban* Demeter Boldizsár szerepét Szabó Sebestyén László játssza a továbbiakban.

A koronavírusral több héten át bajlódó Szarvas Józsefet parádés beugrással helyettesítette Kristán Attila a *kassai polgárok* és a *Médeia* egy-egy előadásában.

Szász Enikő a Rocco és fivéreiben

MAGYARBRANDS 2020

A MagyarBrands díjban részesült a Nemzeti Színház. Az elismerést olyan magyar vonatkozású kiváló márkák kapják több mint tíz éve, amelyek a magyar szellemi munka méltó képviselői hazánkban és határainkon kívül is. Színházaink közül idén a Bábszínház, az Operettszínház, a Dumaszház, a Katona József Színház, a Madách, a Nemzeti, az Örökény és a Vígsház munkáját ismerte el a MagyarBrands szakértő csapata.

A képen: Rácz József, Bakos-Kiss Gábor, Schnell Ádám, Tóth Augustza, Rátóti Zoltán (a díjjal) és Barta Ágnes

OLVASNIVALÓ SZÍNHÁZ

NEMZETI SZÍNHÁZ
1837
KÖZÖS-NEZŐPONT

Öt évad írásban és képen

Nemzeti Színház,
a nemzet színháza – 2013–2018

Mitől nemzeti a Nemzeti? Mitől több a Nemzeti, mint egy színház a többi között? A gazdagon illusztrált kötet a Vidnyánszky Attila igazgatásával 2013-ban kezdődött új korszak törekvéseit mutatja be. A kötetből megismerhető az a működési struktúra, amely a Nemzeti Színház az elmúlt öt évadja alatt épült és teljesebbé ki. Eöri Szabó Zsolt közel 400 fotográfiáján keresztül tárul fel az olvasók előtt a Nemzeti Színház 2013 és 2018 közötti öt évadjának színpadi világa.

Ár: 3900 Ft

Csíksomlyói passió

Egy előadás zárandókútja

A gazdagon illusztrált kötet a Nemzeti Színház és a Magyar Nemzeti Táncgyűttes közös produkciójának 2018. augusztus 18-i, csíksomlyói „hazatéréséről” szól. Az MMA Kiadó gondozásában megjelent munkakönyvben megszólalnak az előadás főbb alkotói, többek között Vidnyánszky Attila, Zsuráfszky Zoltán, Szócs Géza és Berecz András is. A fotókat a Prima Primissima díjas Benkő Imre és a Nemzeti Színház fotográfusa, Eöri Szabó Zsolt készítette.

információ: www.mmakiado.hu

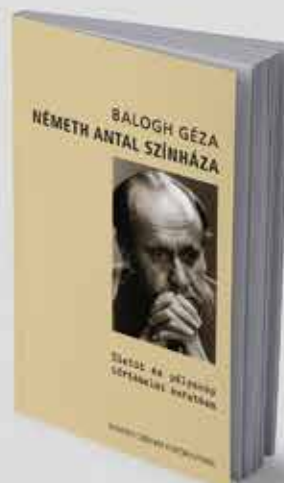
A Nemzeti Színház Kiskönyvtára sorozat kötetei

Eugenio Barba:

Hamu és gyémánt országa

Eugenio Barba, a holstebrói Odin Teatret megalapítója a 60-as évek elején Jerzy Grotowski opolei műhelyében szerzett élményeit idézi föl. Grotowski huszonhat Barbához írt levele két iskolateremtő színházi alkotó útkeresését, mester–tanítvány viszonyát és barátságát dokumentálja.

Ár: 2500 Ft

Balogh Géza:

Németh Antal színháza

Életút és pályakép történelmi keretben: **Németh Antal** (1903–1968) a hazai rendezői színház úttörőjeként 1935-től 1944-ig a Nemzeti Színház igazgató-főrendezője volt. A hitleri és sztálini diktatúra idején meggurcoltatása ellenére megőrizte alkotói függetlenségét.

Ár: 2000 Ft

Milánói leckék

Tadeusz Kantor (1915–1990), a 20. század nagy színházi nyelvújítója. 1986 nyarán olasz színinövendékeknek tartott mesterkurzust, amelynek Kantor által illusztrált szövegét tartalmazza a kötet. Ezt egészítik ki Balogh Géza, Katona Imre, Király Nina és Szász Emese tanulmányai.

Ár: 1969 Ft

HOBO-ESTEK

dec. 12., 20.

Önéletrajz és költészet

Hobo egyik példaképe József Attila, akinek verseit évtizedek óta mondja. Már jóval túl a 400. előadáson is friss és aktuális a Tudod, hogy nincs bocsánat című önálló est. A Halj meg és nagy leszel előadásában Hobo rejtőzködve, mégis őszintén mesél életéről – prózában és dalokon keresztül.

mikor? hol?

Tudod, hogy nincs bocsánat

december 12. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

Halj meg és nagy leszel

december 20. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

FABÓK MANCSI BÁBSZÍNHÁZA

dec. 19.

A fekete kakas

Mikszáth Kálmán egyik legművészebb alkotása A fekete kakas. Egy történet arról, milyen megdöbbentő is az a hétköznapi életben, ha valaki a templomban hirdetett erkölcsi értékrend szerint élni és cselekedni képes. Mikszáth az esendő emberi lelket mélyen ismerő játékmester módjára szenvedélyes szeretettel köti össze hőseit. Fabók Mariann egyszemélyes bábjátékában bábos és az általa mozgatott báb lép egymással kapcsolatba. Az előadást felnőtt és serdülő közönségünknek ajánljuk.

mikor? hol?

december 19. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

BERECZ ANDRÁS ESTJE

dec. 16.

Karácsonyi pásztortánc

A magyar néphagyomány szerint az újszülött Megváltónak nem csak a három király, hanem a pásztorok is ajándékot vittek. Nehezen ébredve, hatalmas „glória”-szóra, egymást taszigálva, csupa csetlés-botlással, vidám ügyetlenségben, szép jövőt remélve, erős várákozásban. Ezen az estén pásztorok zenéjével, meséivel, táncaival indulunk útra, hogy Betlehem pusztájában feltaláljuk a kisded Jézust. A mesés, énekes, táncos adventi műsorban Berecz András mellett közreműködik ifj. Szerényi Béla furulyákon, táncosként Kele Kristóf.

mikor? hol?

december 16. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

SZÜCS NELLI ESTJE

dec. 19.

Fedák Sári

Ismernünk kell színjátszásunk nagyjait. És Fedák egyike volt a legnagyobbaknak. Ő volt „A” primadonna. Sztár Pesttől New Yorkig. Molnár Ferencsel rövid és viharos házasságban élt. Koholt vádak miatt 1945 után mellőzték – színpadra többé nem léphetett. Megjárta a csúcso-kat és a poklokat. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

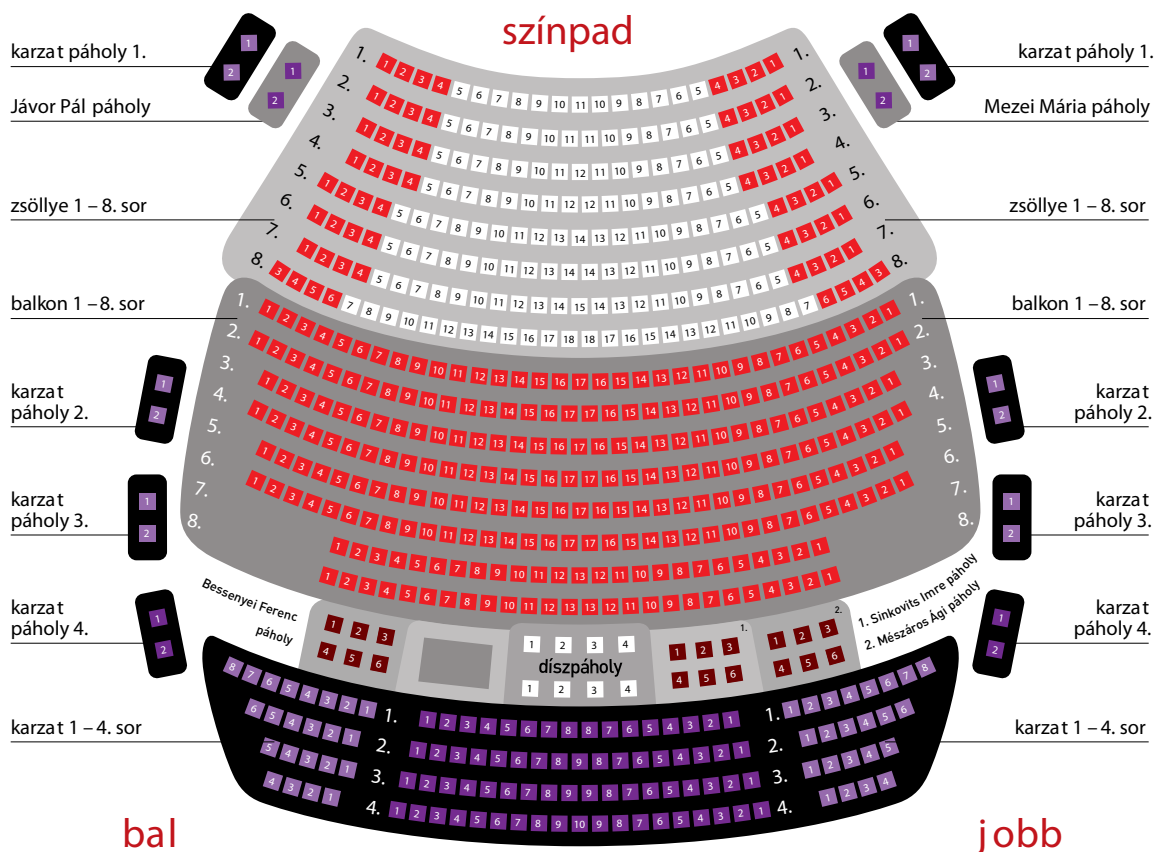
mikor? hol?

december 19. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

Olvasson színházat!
www.nemzetiszinhas.hu/magazin

JEGYEK, KEDVEZMÉNYEK

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória

2. Árkategória

3. Árkategória

4. Árkategória

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **3000 Ft**

ÖT NAP ELŐNY! Aki bérletvásárláskor megadja az e-mail címét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ,** hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

Hétköznap 10–18 óra között (ebédidő: 13–13.20),
hétvégén 14–18 óra között, illetve az előadások
kezdéig. Ha nincs előadás, vasárnap zárva.

Jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

PEDAGÓGUSOKNAK, DIÁKOKNAK!

A csoportos diákjegynél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet. (Vásárláskor a kedvezményre jogosító igazolványt be kell mutatni.)

A **NEMZETI A DIÁKOKÉRT** program ingyenes előadásairól információ a jegy@nemzetisinhaz.hu címen és a jegyirodában kapható.

LAST MINUTE DIÁKJEGY – 500 FT

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes diák-igazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

VÁLTSON BÉRLETET A 2020/2021-ES ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül!

Ön választhatja ki az előadást, a helyszínt, a helyet és az időpontot is!

Szabadbérleteinkben nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásokat tetszése szerint választhat.

Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál átlagosan 25%-kal olcsóbban vásárolhatja meg.

SZABADBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

JÁSZAI MARI bérlet, 4 előadásra **8 900 Ft**

FEDÁK SÁRI bérlet, 3 előadásra **6 900 Ft**

DIÁKBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

BUBIK ISTVÁN diákbérlet, 4 előadásra **6 000 Ft**

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet, 3 előadásra **4 500 Ft**

Választható előadások listája

NAGYSZÍNPAD

Shakespeare: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA** • Bulgakov: **A MESTER ÉS MARGARITA** • **ROCCO ÉS FIVÉREI** – A Rocco és fivérei című film forgatókönyve alapján • Molière: **TARTUFFE** • **TIZENHÁROM ALMAFA** – Trianoni utótörténet Wass Albert írásai, valamint korabeli dokumentumszövegek alapján • Madách Imre: **AZ EMBER TRAGÉDIÁJA** • Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **EGRI CSILLAGOK** • **CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ** • Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE** • Szarka Tamás: **ÉDEN FÖLDÖN** • Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ** • Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Zs. Vincze Zsuzsa: **KÖRHINTA** • William Shakespeare: **SZENTIVÁNEJI ÁLOM** • Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

STÚDIÓSÍNPADOK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nézőtér a Nagyszínpadon)

Márai Sándor: **A KASSAI POLGÁROK** • Hubay Miklós: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** • Euripidész: **MÉDEIA** • Örkény István: **MACSKAJÁTÉK** • Szilágyi Andor: **LEÁNDER ÉS LENSZIROM** • Berettyán Nándor: **A SÚGÓ** • Móricz Zsigmond: **FORRÓ MEZŐK** • Székely János: **CALIGULA HELYTARTÓJA** • Robert Bolt: **EGY EMBER AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGNAK** • Katona József: **BÁNK BÁN** • Szergej Medvegyev: **FODRÁSZNŐ** • Carlo Goldoni: **HÁZASSÁG PALERMÓBAN** • Földes László Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** • Ivan Viripajev: **RÉSZEK** • Anton Csehov: **HÁROM NŐVÉR** • Örkény István: **TÓTÉK** • Szilgigeti Ede: **LILIOMFI** • Döbrentei Sarolta: **SÁRA ASSZONY** • Georg Büchner: **WOYZECK** • Long – Singer – Borgeson: **SÖR** (Shakespeare Összes Rövidítve), angolul • Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA** • Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** • Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** • Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** • Mezei Mária: **HOZTAM VALAMIT A HEGYEKBŐL** • **FEDÁK SÁRI** • Szarvas József – Bérczes László: **PUSTOL A HÓ** • Rejtő Jenő: **SZÁJON LÓTT TIGRIS** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

» A bérletek a stúdiósínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a premierekre és egyes vendég-előadásokra.

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek, és legkésőbb 2021. április 30-ig válthatók be.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le jegyeiket az Andrassy úti jegyirodában vagy a Nemzeti Színház pénztárában. A bérletes jegyek online is kiválthatók.

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

Kaszás Attila Terem	12.	Szo	19:30
Kaszás Attila Terem	13.	V	19:00
Kaszás Attila Terem	16.	Sze	19:30
Gobbi Hilda Stúdió	17.	Cs	19:00
Nagyszínpad	18.	P	19:00
Nagyszínpad	19.	Szo	19:00
Gobbi Hilda Stúdió	19.	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	19.	Szo	19:30
Nagyszínpad	20.	V	15:00
Kaszás Attila Terem	20.	V	19:30
Nagyszínpad	21.	H	15:00

Tudod, hogy nincs bocsánat I Földes László Hobo

Déryné ifjasszony I Herczeg Ferenc

Karácsonyi pásztortánc I Berecz András önálló estje

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Rómeó és Júlia I William Shakespeare

Rómeó és Júlia I William Shakespeare

A fekete kakas I Fabók Mariann (Mikszáth Kálmán novellája alapján)

Fedák Sári I Szűcs Nelli önálló estje

Rómeó és Júlia I William Shakespeare

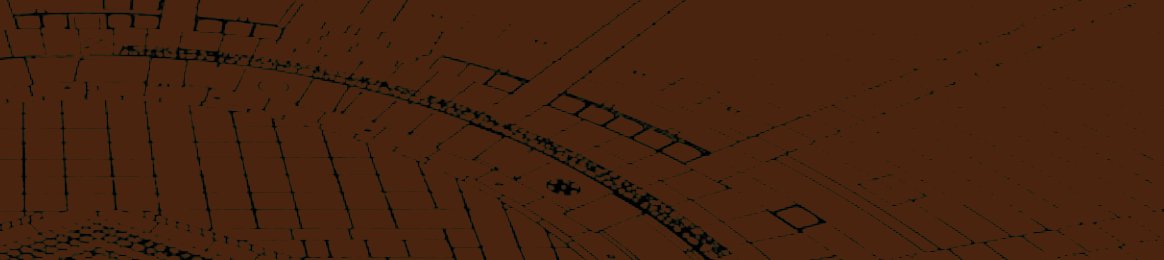
Halj meg és nagy leszél I Földes László Hobo

Rómeó és Júlia I William Shakespeare

Kísérőrendezvényeinkről a 49. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Gobbi Hilda Stúdió	22.	K	19:00
Kaszás Attila Terem	22.	K	19:30
Gobbi Hilda Stúdió	23.	Sze	15:00
Nagyszínpad	27.	V	19:00
Kaszás Attila Terem	27.	V	15:00
Nagyszínpad	28.	H	17:00
Gobbi Hilda Stúdió	28.	H	11:00
Nagyszínpad	29.	K	18:00
Gobbi Hilda Stúdió	29.	K	11:00
Nagyszínpad	30.	Sze	15:00
Gobbi Hilda Stúdió	30.	Sze	19:00

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Sára asszony I Döbrentei Sarolta

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Hobo: Rejtő Dekameron lemezbemutató I Földes László Hobo

A kassai polgárok I Márai Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

Leánder és Lenszirom I Szilágyi Andor

Tizenhárom almafa I Wass Albert

Leánder és Lenszirom I Szilágyi Andor

Tizenhárom almafa I Wass Albert

Forró mezők I Móricz Zsigmond

A Tudod, hogy nincs bocsánat 12; a Fodrásznő 14; a Bánk bán, a Woyzeck, a Rocco és fivérei 16 éven felülieknek ajánlott!

Jelenet a Tizenhárom almafa című előadásból

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2020. november, VIII. évfolyam, 7. szám

FÓKUSZBAN: SZÍNÉSZETRŐL ÉS SZÍNÉSZEKRŐL

Egressy Gábor korának legműveltebb színésze, a színészet első magyar elméletírója és oktatója volt – erről tanúskodik Szalisznyó Lilla tanulmánya, valamint a válogatás Egressy írásából. A Nemzeti Színház idén januárban indította el országos Déryné-programját; a megalakult Déryné-társulat bemutatta Herczeg Ferenc színművét, a *Déryné ifjasszonyt*. Ehhez kapcsolódva színháztörténészek idézik föl Déryné Széppataki Róza alakját s az írófejedelem színpadi műveit. A Nemzeti Színház jövő év januárjára tervezi a *Rómeó és Júlia* bemutatóját. Ehhez kapcsolódik Darvay Nagy Adrienne-nek a Shakespeare-mű címszerepeit alakító színészlegendákról szóló írása. És hírt adunk még egy eseményről: Újhelyi Kinga *Gyöngykoszorú* című önálló estjéről, az énekelt vers műfajának megújításáról.

„Közönségvonzó és nyilvánosságszervező szerepük fejében a primadonnáknak kiemelt hely jutott a társulatban. Noha a direktorok csaknem kizárólag férfiak voltak, (...) ők tárgyaltak a törvényhatóságokkal, ők kapták a ritka társadalmi megtiszteltetéseket is (Miskolc városának kaszinója 1836-ban 12 férfiszínészt választott tagnak) – a társulaton belül azonban a primadonna gázsija magasabb volt vagy egyenlő a direktoréval, a vezető férfiszínészekével. »...megható volt azon kegyeletos figyelem, mellyel a tagok primadonnáik iránt viseltettek...« – írta emlékező cikkében Fáy András.” (Kerényi Ferenc)

„Herczeg Ferenc színdarabja jócskán hozzájárult a Déryné-kultusz alakításához, a nemzeti színjátszás kezdetének szimbolikus felfogásához, a nemzeti játékszín ügye országossá váló folyamatának szinte mitologikus értelmezéséhez. Amikor Herczeg Ferenc föllete és megformálta az első magyar primadonnában, Dérynében a magyar kultúra szimbolikus-archetipikus alakját, akkor ebbe a figurába beleírta azt a kisugárzó hatást, amelynek segítségével kulturális szövegként emelte magához környezetét. Ebben a környezetben már ott a közvetlen jövő; a szárnypróbálgató Egressy Gábor halványabban megrajzolt alakja jelzi, hogy már van, aki tovább munkálkodik a kulturális szövegen.” (Fried István)

„Egressy arra minden esetben nagyon ügyelt, hogy a hallgatók a tanultak alapján »önmagukat adják« egy-egy szerep előadásakor, s ne forduljon elő, hogy az ő játékát utánozzák. (...) S hogy ez valójában tanításmódszertanának része volt, azt Egressy Ákos visszaemlékező levele is megerősíti: »Atyám, ha tanított, nem 'csinált elő' semmit a tanítványainak. Ő székeben ülve tanított, nem állt fel, nem komédiázott – nem külsőségeket mutogatott, hanem elveket csepegtetett a fogékony lelkekbe. Ülve mondta el tanítványainak, hogy a színpadon

A tartalomból

Égi és földi szerelem – **Kierkegaard**-újraolvasó az érzéki zsenialitásról
• „Már akkor elavult volt, amikor fellépett?” – **Balogh Géza** esszéje
Herczeg Ferencről • Primadonna-darab a primadonnáról – **Fried István** tanulmánya • A „magyar Catalini?” – **Kerényi Ferenc** írása
Dérynéről • „Ideje lesz a gyermeket iskolába küldeni” – **Egressy Gábor** a színészi tanoda katedráján • „Polgári szomorújáték”? – Rómeók és Júliák a magyar színpadokon • „Rómeó és Júlia” 1987 (részlet) – In memoriam **Szöcs Géza** • „A jó színházi ember olyan, mint egy észrevétlen fogaskerék” – **Flament Krisztinát** szakmai pályafutásáról
Szász Zsolt kérdezi • „Archaizáló kortárs liturgia?” – **Deme Tamás** esszéje
Újhelyi Kingáról

hogy álljon, hogy mozogjon, hogy járjon-keljen, hogy gesztikuláljon – hogy a tanított szerepet mily kedély- vagy lelkiállapot jellemzi, hogy a mondatban mely szót vagy szótagot illeti a főhang (accentus), milyen a vígjátéki s milyen a drámai szerep beszéd-tempója. Irtotta a hamis pátoszt!«” (Szalisznyó Lilla)

„1918 tavaszán egy legendává magasodott nagy egyéniség, az akkor huszonöt esztendőes Bajor Gizi vette át Júlia szerepét (...). Kosztolányi Dezső a Pesti Napló hasábjain így írt Bajor Gizi alakításáról: »Az ő Júliája egy szerelmes gyereklány, aki a játék végén mérget iszik, akárcsak azok a polgári iskolai növendékek, kiknek rövid tragédiáját a napihírekben olvashatjuk. A szerepnek ezt a felfogását, mely az alakot egyszerre közelünkbe hozza, csak helyeselni lehet. (...) A hősnő törekény és finom alakja, kedves és tétova idegessége gyengéden színezi alakítását. Alaphangban értékes, színésznői lelemény tekintetében pedig gazdag az a jelenet, melyben Júlia megismeri kedvesét: egy gyermek bábész érdeklődésével néz rá, mint valami újra, mely izgatja, és immár dacosan, elszántan, tapasztalat híján bírálat nélkül adja magát oda, azzal a komorsággal, mellyel a fiatalság a sorsot fogadja.«” (Darvay Nagy Adrienne)

Tájékoztatás a Szcenárium lapszámokhoz való

hozzájutásról:

+36 1 476 68 76

a Szcenárium a neten:

www.nemzetiszinhas.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

OPERA LIVE

ÉLŐ KÖZVETÍTÉSEK AZ EIFFEL MŰHELYHÁZBÓL AZ OPERA FACEBOOK-OLDALÁN!

Minden körülmények között az Operával!
Tartalmas időtöltés hetente négy alkalommal.

EIFFEL
EIFFEL MŰHELYHÁZ
EIFFEL ART STUDIOS

OPERA.HU | FACEBOOK.COM/OPERAHAZ

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

Jelenet a Forró mezők című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

DECEMBERI ELŐADÁSOK:

József Attila: **Tudod, hogy nincs bocsánat** I Herczeg: **Déryné ifjasszony** I Berecz András önálló estje: **Karácsonyi pásztortánc** I Medvegyev: **Fodrásznő** I Mikszáth–Fabók: **A fekete kakas** I Szűcs Nelli önálló estje: **Fedák Sári** I Hobo: **Halj meg és nagy leszel** I Goldoni: **Házasság Palermóban** I Döbrentei: **Sára asszony** I Márai: **A kassai polgárok** I Trianoni utótörténet Wass Albert művei és korabeli dokumentumok alapján: **Tizenhárom almafa** I Hobo: **Rejtő decameron** I Tamási: **Énekes madár** I Szilágyi: **Leánder és Lenszirom** I Móricz: **Forró mezők**